

OIKEUSTIEDE

JURISPRUDENTIA

XLIX

2016

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA

Toimitusneuvosto

Jaana Norio-Timonen, puheenjohtaja

Tuula Linna

Tapio Määttä

Seppo Villa

Toimittaja

Antti Kolehmainen

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© kirjoittajat ja Suomalainen Lakimiesyhdistys

ISSN-L 0355-8215

ISSN 0355-8215

ISBN 978-951-855-360-4

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2016

Pertti Välimäki

**PREKLUUSIOSTA
KORKEIMMASSA OIKEUDESSA**

Sisällys

ARTIKKELIN AIHE	293
1 PREKLUUSIOSTA, SEN TARKOITUKSESTA JA SUHTEESTA LÄHIKÄSITTEISIIN	294
1.1 Preklusio ja sen tarkoitus	294
1.2 Preklusion suhde lähikäsitteisiin	296
1.3 Preklusion oikeusvaikutukset	297
2 PREKLUUSIOSÄÄNNÖSTEN TULKINTA	298
2.1 Tulkinnan linjat	298
2.2 Käsitteiden tulkinta	299
3 PREKLUUSION SOVELTAMISALA	300
3.1 Preklusion pääsääntö	300
3.2 Preklusion piiriin kuuluvat jutut	301
3.2.1 Pääsääntö: kaikki valitusluvan takana olevat asiat	301
3.2.2 Toisen asteen asiat	303
3.2.3 Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat	304
3.3 Preklusion kohteena uusi seikka	305
3.1.1 Oikeudellinen luonnehdinta	307
3.3.2 Viran puolesta huomioon otettavat pakottavan oikeuden- mukaiset seikat	311
3.3.3 Todistustositseikat	315
3.4 Preklusion kohteena uudet todistuskeinot	316
4 POIKKEUKSET ELI PREKLUUSIOTA KOSKEVAT ANTEEKSI- ANTOPERUSTEET	318
4.1 Perusteet ja näyttökynnys	318
4.2 Ei ole voinut -peruste	319
4.3 Pätevä aihe -peruste	320
4.4 Arvioinnin keskiössä prosessaamisen moitteettomuus ja huolellisuus	321
5 PÄTEVÄN AIHEEN ARVIOINTI ERÄISSÄ TYYPPIKESKUSTELUOSUUKSILAN TILANTEISSA	322
5.1 Varsinaiset eli välittömät anteeksiantoperusteet	322
5.1.1 Oikeudellisen tilan muuttuminen	322

5.1.2	Prosessuaalisen aseman muuttuminen kesken prosessin	326
5.1.3	Tuomioistuimen materiaalisen prosessinjohtoon puutteet ja muut menettelyvirheet	334
5.1.4	Asianosaisen erehdyksen korjaaminen	335
5.2	Täydentävät harkintaperusteet	338
5.2.1	Uuden seikan tai todisteen vaikutus prosessin kulkuun	339
5.2.2	Todisteen tai seikan merkitys jutun lopputulokselle	340
5.2.3	Vastapuolen kanta	341
5.3	Pätevä aihe yleislausekkeena	341
5.4	Huolellisen prosessaamisen mittapuu	342
5.5	Asianajollisia ja menettelyllisiä kysymyksiä	343
6	ERÄS TAPAUS SEIKKAPREKLUSIOSTA	344
6.1	Tapauksen ongelmat	344
6.2	Väittämistaakka	345
6.3	Preklusio	346
6.4	Mietteitä	347
7	LOPPUARVIOINTIA	348
	LÄHTEET	350
	LYHENTEET	352
	OIKEUSTAPAUKSET	353
	ABOUT PRECLUSION IN THE SUPREME COURT OF FINLAND	354

Preklusiosta korkeimmassa oikeudessa

ARTIKKELIN AIHE¹

Preklusio merkitsee oikeudenkäyntiaineiston rajoittamista. Prosessisäännösten mukaan asianosaisen on vedottava tuomion perusteeksi otettaviin seikkoihin ja todisteisiin viimeistään määrävaiheessa prosessia uhalla, että hän menettää oikeutensa vedota niihin enää myöhemmin. Jos vetoaminen on toimitettu myöhässä, seikan ja todisteen sanotaan prekludoituneen tai joutuneen preklusion kohteeksi. Arkisempi kuvaus voisi kuulua siten, että seikka ja todiste suljetaan pois² oikeudenkäyntiaineistosta.

Korkeinta oikeutta koskevan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n mukainen preklusion pääsääntö voidaan kiteyttää seuraavasti: *ei uusia seikkoja eikä todisteita korkeimpaan oikeuteen*. Pääsääntöä täydentävät poikkeukset eli preklusion anteeksiantoperusteet.

Artikkelin tärkein tavoite on yrittää selvittää etupäässä korkeimman oikeuden käytännön pohjalta preklusion soveltamisalaa ja anteeksiantoperusteita korkeimman oikeuden omassa menettelyssä. Kirjoituksessa on seitsemän jaksoa. Pääpaino on preklusion soveltamisalaa koskevassa jaksossa 3 sekä jaksoissa 4 sekä 5, jotka koskevat anteeksiantoperusteiden erittelyä, ryhmittelyä ja arviointia. Niitä ennen tarkastelen lyhyesti preklusion tarkoitusta ja sen suhdetta lähikäsitteisiin (jakso 1) ja preklusiosäännösten yleisiä tulkintakysymyksiä (jakso 2). Artikkelin päättyy kertaavaan jaksoon 6 ja loppuarvioon (jakso 7).

Tässä artikkelissa käsiteltävässä preklusiossa on kysymys oikeudenkäynnin sisäisestä preklusiosta erotukseksi oikeudenkäyntien välisestä preklusiosta, jolla tarkoitetaan ensimmäisen kanteen perusteella annetun tuomion vaikutusta samoihin seikkoihin perustavan toisen kanteen tutki-

---

* *Pertti Välimäki*, oikeusneuvos, siviilioikeuden dosentti, korkein oikeus

¹ Referee-arvioitsijoilta saatu palaute on parantanut artikkelia. Kiitän myös kollegoitani Tuomo Antilaa, Mika Huovilaa ja Jukka Sippoa, jotka ovat lukeneet käsikirjoituksen viime version. Heidän kommenttinsa ovat antaneet aihetta moniin tarkistuksiin.

² Termi preklusio on peräisin latinasta. Verbi *praecludere* tarkoittaa 'sulkea', 'teljetä'.

miseen. Jälkimmäinen kysymys tunnetaan yleisemmin negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen tai *res judicata*n nimellä.³

1 PREKLUSIOISTA, SEN TARKOITUKSESTA JA SUHTEESTA LÄHIKÄSITTEISIIN

1.1 Preklusio ja sen tarkoitus

Kun preklusio tarkoittaa vetoamismahdollisuuden tai -oikeuden menettämistä, tarkan kielenkäytön mukaan olisi puhuttava *vetoamisoikeuden prekludoitumisesta* eikä esineellisesti seikan tai todisteen prekludoitumisesta.⁴ Preklusiossa on kyse on *prosessuaalisesta sanktiosta*. Jos seikkaan tai todisteeseen vedotaan liian myöhään, se jätetään huomiotta; mahdollisen vahingon kärsii vetoaja. Sanktiosääntönä preklusiolla on yhteyksiä oikeudenkäyntikuluja koskeviin OK 21:5 ja 6:iin.⁵

Se, mitä kirjallisuudessa preklusiosta on kirjoitettu, koskee etupäässä preklusiota alioikeudessa.⁶ Alioikeuspreklusion tarkoitukseksi selitetään yhtäältä oikeudenkäynnin *keskittämisen* turvaaminen ja toisaalta *reilun ja rehellisen* prosessaamisen edistäminen.⁷ Oikeudenkäynnin perustavoitteisiin kuuluvaa varmuutta ja joutuisuutta edistää, kun oikeudenkäynnin kohteita ja aineistoa ei voida pitkin prosessia laajentaa, vaan asiat saadaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja etupainotteisesti keskitetyksi prosessin kohteeksi. Asianosaisten tasapuolista kohtelua edistää, ettei yllätyksellisiä lisäseikkoja ja todisteita oteta myöhemmin prosessin kohteeksi.

Muutoksenhaussa sovellettavalla preklusiolla katsotaan olevan yhteys alioikeuspreklusioon siten, että muutoksenhaussa preklusion täytyy olla ainakin yhtä laajaa kuin alioikeusvaiheessa. Näin ollen alioikeusvaiheessa

³ Ks. *Männistö* 2013 s. 15 ja *Linna* LM 2015 s. 351.

⁴ Ks. *Lappalainen*, *Käsittely* 2012 s. 989 ja *Vaitoja* 2014 s. 151.

⁵ Ks. *Lindell* 2012 s. 252–256, jossa preklusiota käsitellään huolimattoman tai leväperäisen prosessaamisen yhtenä seuraamuksena; muita seuraamuksia ovat rangaistus ja kulujen korvausvelvollisuus.

⁶ Esim. *Jokela* 2015, jossa alioikeuspreklusiota käsitellään 16 sivua (s. 38–54), hovi-oikeuspreklusiota 12 sivua (s. 682–693) ja preklusiota korkeimmassa oikeudessa puoli sivua (s. 797–798). Linnan suppeassa oppikirjassa KäO-preklusiota käsitellään kolme sivua, HO-preklusiota vajaa sivu ja KKO-preklusiota vajaa puoli sivua; *Linna* 2012 s. 89–92, 167 ja 186. Teosten painotuksia ei voi moittia; niiden pääpaino on siellä, missä on oikeudenkäynnin painopiste.

⁷ Ks. HE 15/1990 vp s. 34 ja HE 32/2001 vp s. 60–61; *Leppänen* 1998 s. 306; *Sippo – Välimaa* 2003 s. 226; *Linna* 2012 s. 89 ss. ja *Jokela* 2015 s. 38–40.

prekludoituneeseen aineistoon ei ole oikeutta vedota enää muutoksenhaussa.

Muutoksenhakuinstanssien preklusiossa kyse on *instanssijärjestyksen periaatteesta*.⁸ Sen tarkoituksen voi tiivistää näin: juttu pitää aloittaa käräjäoikeudessa eikä osaksikaan muutoksenhakuasteissa, mistä pitäisi seurata, että muutoksenhakutuomioistuimen toimivaltaan kuuluu vain alemman instanssin ratkaisun oikeellisuuden eikä uuden aineiston tutkiminen.⁹ Preklusio muutoksenhaussa vahvistaa osaltaan sitä, että prosessin pääpaino on alioikeudessa. Muutoksenhakua koskevan preklusion *oman tarkoituksen* voi konstruoida siten, että preklusiolla muutoksenhaku pyritään pysyttämään vain muutoksenhakuna, siis alemman instanssin ratkaisun oikeellisuuden tarkistamisena alemman tuomioistuimen käytössä olleen oikeudenkäyntiaineiston pohjalta.¹⁰ Tarkoituksena olisi näin ollen estää se, että muutoksenhakuvaiheessa oikeudenkäynnin kohde laajenisi tai muuttuisi toiseksi kuin se alun perin oli.¹¹ Ehdottomassa muodossa instanssijärjestyksen tavoitteita ei kuitenkaan ole voitu noudattaa. Joskus on sallittava uusiin seikkoihin ja todisteisiin vetoaminen, vaatimuksien muuttaminen ja jopa uusien vaatimuksien esittäminen.

Preklusiouhka voi toimia myös perustavoitteidensa vastaisesti, jos asianosaiset asemiansa varmistamiseksi vetoavat varmuuden vuoksi kaikkiin seikkoihin ja todisteisiin, vaikka niiden yhteys asianosaisen vaatimukseen olisi epävarma ja etäinen. Varmistelun takia aineisto voi paisua ja keskittäminen unohtua. Lisäksi preklusion haitaksi mainitaan, että se voi heikentää luottamusta oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuteen, kun jutun voi hävitä prosessuaalisen muutoseikan, oikeastaan ansan takia. Ja vaikka jutun lopputulos ei olisikaan johtunut preklusiosta, asianosainen voi kokea, että se on joka tapauksessa vaikuttanut asiaan epäoikeudenmukaisesti.¹² Vakavimmaksi preklusion haitaksi mainitaan se, että se lisää materiaalisesti virheellisen tuomion riskiä, kun mahdollisesti merkityksellisen aineiston esittäminen estyy.¹³ Näiden haittojen takia preklusiota ei ole säännelty ehdottomaksi, vaan yleensä kaikkiin preklusiosäännöksiin sisältyy anteeksiantoperusteita.

⁸ Ks. *Lappalainen* 1995 s. 195–197 ja *Jokela* 2015 s. 683; *Welamsson – Munck* 2011 s. 76 ja *Lindell* 2012 s. 254.

⁹ Ks. *Lappalainen* Toimivalta 2012, s. 295–297 ja *Lindell* 1993 s. 29.

¹⁰ Ks. yleisesti *Welamsson – Munck* 2011 s. 76 ss.; *KKO 2015:51* kohta 22; ks. myös *Rautio* KKO 2006 s. 387.

¹¹ Ks. myös *Ellilä* 1971 s. 189 ja *KKO 2015:51* kohta 22.

¹² Ks. *Jokela* 2015 s. 39.

¹³ Ks. *Leppänen* 1998 s. 307

Kysymyksenasetteluni suppeuden takia en käsittele preklusioon liittyviä oikeuspoliittisia kysymyksiä, kuten sitä, kuinka tarkoituksenmukainen väline preklusio on ohjaamaan asianosaisia reiluun ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja olisivatko samat tavoitteet saavutettavissa joillakin muilla keinoilla.¹⁴

1.2 Preklusion suhde lähikäsitteisiin

Preklusion kohteena ovat seikat ja todisteet. Mitä seikoilla ja todisteilla tarkoitetaan on lähemmän selvittelyn kohteena jaksoissa 3.2 ja 3.3. Jo nyt on huomautan siitä, että puhun *seikkapreklusiosta*, kun preklusion kohteena ovat seikat ja *todistepreklusiosta*, kun preklusio kohdistuu todisteisiin.

Väittämistaakalla tai *vetoamistaakalla* tarkoitetaan sitä, että asianosaisen on vedottava oikeustositseikkojen asemassa oleviin seikkoihin, jotta ne voidaan ottaa tuomion perusteeksi (OK 24:3.2). Väittämistaakan voi sanoa olevan seikkapreklusioon nähden ennakkoluonteinen. Preklusio voi koskea vain sellaisia seikkoja, joista asianosaisella on väittämistaakka. Jos asianosaisella ei ole väittämistaakkaa, preklusiokaan ei tule kysymykseen; ja preklusio tulee kysymykseen, kun asiaosainen on juuri väittämistaakkansa takia vedonnut seikkaan mutta liian myöhään.¹⁵ – Selvänä pidetään, että preklusiosäännöissä tarkoitettu vetoaminen seikkoihin on samansisältöinen kuin väittämistaakan mukainen vetoaminen.¹⁶

Todistustaakkaan nähden preklusio on ennakkoluonteinen. Todistustaakka – onko asianosainen näyttänyt seikan riittävästi toteen – tulee kysymyksen vasta sen jälkeen, kun seikkaan on vedottu ja kun on todettu, ettei vetoaminen ole prekludoitunut.

Kanteenmuutoskiellolla tarkoitetaan sitä pääsääntöä, että siviiliasiassa kannevaatimuksia ja kanteen perusteeksi esitettyjä seikkoja ei saa oikeudenkäynnin aikana muuttaa (OK 14:2). OK 14:2.3:ssa olevan määritelmäsäännöksen mukaan kanteen muuttamista ei ole se, että kanteen tueksi esitetään uusia seikkoja, jos asia ei muutu toiseksi. Kun kyse on määritelmäsäännöksestä, se on voimassa kaikissa oikeusasteissa.¹⁷ ”Toiseksi muuttamista” arvioidaan nykyään oikeusseuraamuksen pohjalta: jos uuteen seikkaan vetoaminen ei muuta alkuperäistä kannevaatimusta, asian katso-

¹⁴ Ks. näistä kysymyksistä *Vaitoja* 2014 s. 489–496.

¹⁵ Ks. esim. *Leppänen* 1998 s. 312.

¹⁶ Ks. *Lindell* 1993 s. 226 ja *Vaitoja* 2014 s. 155.

¹⁷ Ks. *Linna* LM 2015 s. 341 av. 7 ja 354 ss.

taan pysyvän samana.¹⁸ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että kanteenmuutoskielto on ennakkoluonteinen preklusioon nähden, koska kanteenmuutoskielto määrittää asian identiteetin rajoja ja preklusio vaikuttaa näiden rajojen sisällä.¹⁹ Jos siis uusi kanneperuste muuttaa asian toiseksi, uusi peruste jää tutkimatta kanteenmuutoskiellon vastaisena eikä prekludoitumisen vuoksi. Mutta jos uusi peruste ei muuta asiaa OK 14:2.3:ssa tarkoitetulla tavalla toiseksi, peruste saattaa kuitenkin preklusion takia jäädä huomioon ottamatta.²⁰ ”Prekludoitua voi vain sellainen seikka, joka ei sisällä kiellettyä kanteenmuutosta.”²¹

Kuten jäljempänä tarkemmin selitetään, preklusiota harkitaan siltä pohjalta, onko uuteen seikkaan tai todisteeseen vetoava menetellyt moitittavasti, kun hän tuo uutta aineistoa vasta myöhässä. Preklusioharkinnassa tarkastelun kohteena on asianosaisen aikaisemman menettelyn arviointi. Kanteenmuutoskiellon harkinta eroaa näissä suhteissa preklusiosta: se ei perustu moitittavuusarviointiin ja se suuntautuu eteenpäin.²²

1.3 Preklusion oikeusvaikutukset

Preklusion vaikutus on kohtalokas. Jos seikka tai todiste on prekludoitunut, seikkaa ei saada ottaa oikeudenkäynnissä huomioon eikä todistetta pidä ottaa vastaan. Tuomio pitää tehdä siten, ettei oikeustositseikkaan olisi lainkaan vedottu eikä todistetta esitetty.

Lisäksi preklusiolla on merkitystä myös tuomion oikeusvoiman kannalta. Esimerkiksi jos preklusio on johtanut kanteen hylkäämiseen, seikkaa ei voida herättää henkiin uudella, samaa kannevaatimusta koskevalla kanteella. Hylkäävän kanteen oikeusvoima ulottuu kaikkiin niihin oikeustositseikkoihin, joihin olisi voitu vedota jo ensimmäisen kanteen tueksi.²³

¹⁸ Ks. *Lappalainen* 1995 s. 410 ss.; ks. tätä oppia vastaan kohdistetusta kritiikistä *Linna* LM 2015, 345 av. 24.

¹⁹ Ks. *Leppänen* 1998 s. 302–303.

²⁰ Ks. myös *Lindell* 1993 s. 46, 48 ja 349–357 ja *Linna* LM 2015 s. 345–346 ja 352.

²¹ *Virolainen* DL 1995 s. 344.

²² Ks. *Lindell* 1993 s. 46 s.

²³ Ks. *Lappalainen* 2001 s. 441 ss. ja *Linna* LM 2015 s. 355 ss; *KKO 2001:136* ja *KKO 2013:23*.

2 PREKLUSIOSÄÄNNÖSTEN TULKINTA

Jo preklusiosääntelyssä itsestään voi siis havaita jännitteen: yhtäältä hyvä oikeudenhoito vaatii ammattitaitoista, huolellista ja rationaalista prosessaamista, ja toisaalta oikeaan tuomioon pääseminen edellyttää, että asianosaiset saavat vedota kaikkeen relevanttiin aineistoon. Tästä luontuu helposti myös kysymys siitä, miten preklusiosäännöksiä ja preklusion anteeksiantoperusteita tulisi tulkita. Tulkintakysymyksessä voidaan erottaa kaksi alakysymystä. Ensiksikin kysymys supistavasta ja laajentavasta tulkinnasta sekä sen muunnelmasta, eli kysymys tulkintalinjasta tai -asenteesta, jonka voi tiivistää kysymykseksi ankara vai joustava tulkinta. Toiseksi voidaan kiinnittää huomiota siihen, miten tulkinnan pääkohteena olevia käsitteitä pitäisi tulkita.

2.1 Tulkinnan linjat

Preklusiota koskevassa kirjallisuudessa on tapana korostaa laillisuusperiaatetta, jonka käytännön seuraus on *laajentavan tai laventavan* tulkinnan kieltö sekä *analogiakieltö*.²⁴ Näihin rikosoikeudellisiin periaatteisiin viittaamista voidaan perustella sillä, että preklusiosäännökset ovat sanktiosäännöksiä; niiden oikeusvaikutuksena on oikeuden menetyks, vetoamisoi-keuden menetyks.

Tämä tulkintaperiaate vaikuttaa hyväksyttävältä muutamin huomautuksin. Ensiksin sitä voidaan pehmentää seuraavasti. Kun kyse ei ole rikosoikeudellisesta sanktiosta, voi olla turvallisempaa ehdottoman kiellon sijasta sanoa, että säännöksien laventava tulkinta vaatii hyväksytyksi tullakseen hyvin vahvoja perusteita.²⁵ Toiseksi tulkintaperiaate koskee varsinaisia preklusiosäännöksiä, mutta tuskin anteeksiantoperusteita. Niitä voidaan tulkita avarammin.

Ankaran tulkinnan voidaan katsoa edistävän tehokasta lainkäyttöä. Tieto ankarasta tulkintalinjasta estää ennakoita huolimattonta prosessaamista. Huolellista ja tehokasta prosessaamista arvostava tuomari ei myöskään tunne omantunnonpistoa, vaikka joutuisikin ankaraa prosessinormia noudattaessaan tekemään aineellisen oikeuden kannalta väärän ratkaisun.

²⁴ Ks. esim. Lindell 1993, 18; ks. myös eräs todistepreklusiota koskeva käytännön sovel-
lus Leppänen 1998 s. 328: ”Koska kysymys on säännöksistä, jotka rajoittavat asianosaisten
lähtökohtaisesti vapaata todistelua, kumpikin laajentava tulkinta vaatisi nähdäkseni varsin
vahvoja argumentteja tuekseen.”

²⁵ Ks. ed. alaviitteessä oleva Leppäsen sitaatti.

Joustava tai ymmärtävä tulkinta antaa sijaa juttujen ja niiden tilanteiden omille erityispiirteille – ja myös ihmisen erehtyvyydelle. 10. tuomarin ohje neuvoo: ”... ja oikeudessa pitää olla armo mukana.”

Joustavaa ja ymmärtävää tulkintaa voidaan puoltaa myös yleisemmästä perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Preklusio voi rajoittaa oikeuksiin pääsemistä ja siten vaarantaa oikeutta reiluun ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Toisaalta preklusiosta luopuminen voi pahastikin haitata prosessin toista osapuolta. Vaikka preklusio on sinänsä EIT:n käytännössä hyväksytty asianmukaiseksi oikeudenkäynnin tehostamiskeinoksi, sen soveltamisessa on pidettävä mielessä sen haitat.²⁶

Latteusmoitteista piittaamatta puollan sellaista tasapainoilua, jossa ollaan ankaria epärehelliselle, laiskalle ja huolimattomalle prosessaamiselle, mutta jossa ymmärretään parastansa yrittävää mutta epäonnistunutta toimintaa.

Lisäksi olen aavistuksen kallellani joustavan linjan puolelle. Edustan mielelläni kuitenkin maltillista joustavuutta seuraavasta syystä: säännösten väljyyden takia prejudikaatit ovat niiden tärkein täsmennysväline. Prejudikaatilla valitun liian lievän linjan kiristäminen uudella prejudikaatilla on hankalaa, kun asianosaisten pitäisi saada luottaa siihen, että kerran omaksuttua lievää linjaa noudatetaan vastedeskin. Löysäksi höltynyttä tulkintalinjaa voidaan yleensä kiristää vain lainsäätäjän toimin.

2.2 Käsitteiden tulkinta

Preklusiosääntely on leimallisesti käsitteellistä.²⁷ Keskeisiä käsitteitä ovat seikka ja todiste. Niiden sisällön määrittelyssä joudutaan samaan ongelmaan kuin kaikkien muidenkin käsitteiden ja luokittelujen parissa askarrella. Niiden tyhjentävä eli jäännöksetön erottelu niistä itsestään lähtien ei onnistu. Esimerkiksi kysymys siitä, onko jokin vedottu seikka luokiteltavissa uudeksi kielletyksi oikeustosisekaksi vai sallituksi uudeksi oikeudelliseksi luonnehdinnaksi, voi osoittautua mahdottomaksi ellei peräti mielettömäksi. Kirjallisuudessa on tällaisissa tapauksissa ehdotettu funktionaalista tarkastelua.²⁸ Tämä tarkoittaa, että seikkaa tarkastellaan preklusion tarkoituksen valaistuksessa. Jos preklusion tarkoituksena on estää muutoksenhaun kohteena olevan prosessin asiaton laajentaminen, käsi-

²⁶ Ks. lähemmin *Vaitoja* 2014 s. 497 ss.

²⁷ Ks. myös *Lindell* 1993 s.18.

²⁸ Ks. *Leppänen* 1998 s. 312 ja 136. Leppäsen vastaväittäjä Virolaisen mielestä funktionaalinen malli ei eroa teleologisesta mallista; ks. *Virolainen* LM 1999 s. 123.

te-erittelyssä epäselväksi jäänyt seikka voi osoittautua laajentamisen estämisen kannalta niin toisarvoiseksi, että se voidaan ottaa prosessin kohteeksi.

3 PREKLUSION SOVELTAMISALA

3.1 Preklusion pääsääntö

Korkeimmassa oikeudessa valitusluvan alaisissa jutuissa noudatetaan sekä siviili- että rikosasioissa kumpaakin asianosaista koskevaa OK 30:7:n mukaista preklusiota, jossa pääsääntönä on: ei uusia seikkoja eikä todisteita korkeimpaan oikeuteen.

OK 30:7 on kirjoitettu näin:

Muutoksenhakija ei saa vedota muihin seikkoihin ja todisteisiin kuin niihin, jotka on esitetty alioikeudessa tai hovioikeudessa, paitsi milloin hakija saattaa todennäköiseksi, ettei hän ole voinut vedota seikkaan tai todisteeseen alemmassa tuomioistuimessa tai että hänellä muuten on ollut pätevä aihe olla tekemättä niin.

Jos hakija haluaa esittää muutoksenhakemuksensa tueksi uusia todisteita, hänen on ne ilmoitettava ja lisäksi mainittava, mitkä seikat hän tahtoo näyttää toteen ja mistä syystä todistetta ei ole aikaisemmin esitetty.

Tämäntyyppinen sekä seikkoja että todisteita koskeva preklusio on koskenut menettelyä korkeimmassa oikeudessa jo vuodesta 1955 (ks. OK 30:20; 2/1955). Käräjäoikeus- ja hovioikeusmenettelyyn preklusio tuli vasta 1.12.1993 riita-asioiden alioikeusmenettelyn uudistamisen yhteydessä.

Jo vuoden 1734 OK 30:11:n mukaan ylintä oikeusasetta koski ”todistus”-preklusio: kuninkaalle ei saanut tuoda uusia todistuksia. Kun lakia muutettiin 1922, kuninkaan tilalle säädettiin 1918 perustettu korkein oikeus. Preklusio säilytettiin todistepreklusiona. Preklusion laajentaminen myös uusiin seikkoihin 1955 lain muutoksella (2/1955) oli osa muutoksenhakulupajärjestelmän säätämistä, jolla koko OK 30 luku muutettiin. Uutta preklusiosäännöstä OK 30:20 perusteltiin sillä, että todistusaineiston esittäminen keskittyisi entistä enemmän alempiin oikeuksiin. Uutuutta, seikkapreklusiota ei esityksessä erikseen perustel-

tu.²⁹ Myöskään nykyistä OK 30:7:ää säädettäessä seikkapreklusio ei saanut erityishuomiota.³⁰

Vaikka ylintä astetta koskeva preklusio on ollut voimassa alusta alkaen, sääntelyä on pidetty kuolleena kirjaimena ainakin 1980-luvulle asti. Oikeuskäytännöstä päätellen sääntely näyttää heränneen eläväksi oikeudeksi vasta viime vuosikymmeninä – sen jälkeen, kun preklusio on säädetty myös alempiin tuomioistuimiin.³¹

Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi tulee monenlaisia asioita. Suurin osa – viime vuosina noin 2 000 – on valituslupahakemuksia asioissa, jotka hovioikeus on ratkaissut muutoksenhakuasiana. Erityispiirteisiä asioita koskevia valituslupahakemuksia saapuu selvästi vähemmän: tapaturmasasioissa 200, maa-oikeusasioissa 100 ja markkinaoikeusasioissa 10. Tämän lisäksi korkeimmalle oikeudelle tehdään vuosittain 200 ylimääräistä muutoksenhakemusta. Ja lopuksi korkein oikeus tutkii valituksia, jotka hovioikeus on ratkaissut ensimmäisenä asteena; niitä saapuu vuosittain noin 20.³² Kaikissa asiaryhmissä joudutaan kysymään, soveltuuko niihin OK 30:7:n mukainen tai joku muu preklusio.

3.2 Preklusion piiriin kuuluvat jutut

3.2.1 Pääsääntö: kaikki valitusluvan takana olevat asiat

OK 30 luvun systematiikassa preklusiosäännös OK 30:7 kuuluu niihin menettelysääntöihin, joita noudatetaan valitettaessa hovioikeuden toisena asteena ratkaisemista asioista. OK 30:7:n mukainen preklusio korkeimmassa oikeudessa koskee *valitusluvan takana* olevia asioita.

Valitusluvan takana olevista asioista sääntely koskee kaikenlaisia juttuja, siis *sekä riita- että rikosasioita*. Tässä suhteessa KKO-preklusio eroaa HO-preklusiosta, joka koskee vain siviilijuttuja mutta ei rikosasioita (ks. OK 25:17 ja 26:4.2). Siviilijuttujen osalta preklusio KKO:ssa on siis uni-

²⁹ Ks. HE 112/1953 vp s. 9–10; vrt. HE 3/1954 vp. Ensimmäinen esitys HE 112/1953 vp, jossa oli myös pykälien perustelut, hylättiin; ks. LaVM 10/1953 vp, SVM 121/1953 vp ja Edk vast 11.1.1954. Lakitekstiltaan samanlaisessa uudessa esityksessä HE 3/1954 vp, jonka pohjalta laki 2/1955 säädettiin, oli vain yleisperustelut. Ks. muutoksenhakulupajärjestelmän säätämisvaiheista *Modeen* 1979 s. 60 ss.

³⁰ Ks. HE 106/1978 vp s. 16 ja 17, joissa puhutaan vain uudesta todistusaineistosta.

³¹ Ks. *Wrede* 1944 s. 304–305; *Ellilä* 1973 s. 77–79 ja *Tirkkonen* 1977 s. 381.

³² Luvut ovat noin-määriä. Ne olen poiminut ja laskenut KKO:n asianhallintajärjestelmästä.

versaali kuten HO:ssa; se koskee myös indispositiivisia asioita.³³ KäO-preklusion kohteena ovat vain dispositiiviset riita-asiat (ks. OK 6:9 ja 5:22). Preklusion piiri siis laajenee oikeusasteittain: käräjäoikeudessa preklusion piirissä ovat vain dispositiiviset riita-asiat, hovioikeudessa kaikki siviiliasiat ja korkeimmassa oikeudessa sekä riita- että rikosasiat.³⁴ – Jäljempänä kohdissa 3.2.3 in fine ja 3.3.2 in fine tulee esille, että rikosasian vastaajaa ei koske seikkapreklusio ja häntä koskeva todistepreklusioikin on suppeampi kuin OK 30:7:n pohjalta ensi näkemältä näyttää.

OK 30a luvun mukaisissa ennakkopäätösvalitusasioissa eli *hyppyvalitusjutuissa* voidaan käräjäoikeuden ratkaisuun hakea muutosta suoraan korkeimmalta oikeudelta ikään kuin hovioikeus yli hypäten. OK 30a:6.1:n mukaan hyppyvalitusjutuissa on soveltuvin osin noudatettava, mitä OK 25 luvussa säädetään muutoksenhausta käräjäoikeudesta hovioikeuteen ja OK 30 luvussa säädetään muutoksenhausta hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen. Lainkohta jättää auki sen, kumpaa preklusiosääntelyä – hovioikeuspreklusiota koskevaa OK 25:17:ää vai OK 30:7:ää – sovelletaan. Ratkaisussaan *KKO 2016:34* korkein oikeus päätyi hyvästä syystä OK 30:7:ään. On perusteltua, että kaikkia valitusluvan takana olevia asioita arvioidaan samoin menettelysäännöin.

Valituslupajärjestelmän piiriin ja siten myös OK 30:7 soveltamisalaan kuuluvat korkeimmassa oikeudessa käsiteltävät erityispiirteiset asiat eli tapaturmavakuutus- ja maa-oikeusjutut sekä eräät markkinaoikeudelliset asiat.³⁵

Tapaturma-asioissa preklusioon suhtaudutaan ymmärtääkseni joustavasti ainakin siten, että vammautuneen esittämä uusi vakuutus-oikeuden ratkaisun jälkeen hankittu lääketieteellinen selvitys hyväksytään tavallisesti vaatimatta kovin vahvoja perusteluita sille, miksi selvityksen hankkimiseen on ryhdytty vasta vakuutus-oikeuden ratkaisun jälkeen. Taus-talla vaikuttaa se, että ennen korkeimman oikeuden käsittelyä vakuutus-oikeudessa asiassa on noudatettu hallintolainkäyttölakia. – Muissa erityispiirteisissä jutuissa preklusio ei ole aiheuttanut erityisongelmia.

³³ Jokela on kritisoinut sitä, että hovioikeudessa preklusio koskee myös indispositiivisia juttuja; ks. *Jokela 2010* s. 324.

³⁴ Ruotsissa preklusio koskee vain dispositiivisia siviilijuttuja. Käräjäoikeuden ja hovioikeuden osalta tämä ilmenee lakitekstistä (RB 42:15 ja 42:15a sekä 50:25). Högsta domstolenin osalta preklusion suppea soveltamisala perustuu RB 55:13:n tulkintakäytäntöön; ks. *Lindell 1993* s. 100 ja sama 2012 s. 254.

³⁵ Ks. työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015) 238.3 §; kiinteistönmuodostamislaki (554/1995) 238.1 § ja L oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa (100/2013) 7:4.2.

Vaikka OK 30:7 on kirjoitettu muutoksenhakijalle, OK 30:12.1:sta ilmenee, että se koskee myös vastauksen antajaa. Sääntely on tässä suhteessa symmetrinen ja tasapuolinen.³⁶

3.2.2 Toisen asteen asiat

Toisen asteen asioilla tarkoitetaan sellaisia juttuja, jotka hovioikeus on käsitellyt ensimmäisenä oikeusasteena ja jotka korkein oikeus käsittelee hovioikeuteen nähden toisena asteena.³⁷ OK 30:13–17:n lisäksi vakiintuneen käytännön mukaan näissä asioissa noudatetaan niitä periaatteita, joita sovelletaan haettaessa muutosta käräjäoikeudesta hovioikeuteen.³⁸ Preklusiokysymyksissä sovellettavaksi tulee siten HO-preklusiota koskeva OK 25:17, jonka mukaan preklusion piirissä ovat vain siviiliasiat. Toisen asteen jutut ovat tavallisimmin kuitenkin rikosasioita. OK 25:17:n pohjalta niihin ei siis sovelleta preklusiota myöskään korkeimmassa oikeudessa.

Siviiliasioissa OK 25:17:n mukainen preklusio olisi sovellettavissa myös korkeimmassa oikeudessa. Toisen asteen siviiliasioina korkeimmas-
sa oikeudessa käsiteltiin 2015 loppuun saakka lähinnä eräitä kansainvälisen yksityisoikeuden piiriin kuuluvia perheoikeudellisia eksekvatuuri-
asioita kuten elatusavun vahvistaminen täytäntöönpantavaksi ja lapsen palauttaminen. 1.1.2016 alkaen näistä asioista toisen asteen asioiksi ovat jääneet enää lapsen palauttamista koskevat asiat.³⁹ Ne on kuitenkin säädetty valitusluvan alaisiksi: jotta korkein oikeus tutkisi valituksen, sen on myönnettävä asiassa ensin valituslupa (HTL 42.1 §; 662/2015). Vaikka kyse on korkeimmassa oikeudessa toisen asteen jutusta, niiden käsittelyyn sovelletaan HTL 42.3 §:n mukaan OK 30:4–12:n säännöksiä eikä OK 30:13–17:ää. Toisin sanoen OK 30:7:n preklusiosääntely koskee lapsen palauttamisasiota.

Lopputulokseksi jää, että yleisimmissä toisen asteen asioissa eli rikosju-
tuissa preklusio ei tule kysymykseen (OK 25:17) ja ainoissa toisen asteen

³⁶ Jos KKO:een ilmaantuu väliintulija tai muu asiaan osallinen, OK 30:7 soveltuu myös heihin (ks. *KKO 2004:11*, jossa itsenäisen väliintulijaan sovellettiin HO-preklusiota koskevaa OK 25:17:ää); ks. vastaavasti alioikeusmenettelyn osalta *Leppänen* 1998 s. 322. – Asianosaisseuraantoa koskevista kysymyksistä ks. jäljempänä jakso 5.1.2 in fine.

³⁷ Tapaturma-, maa oikeus- ja markkinaoikeusasioita voitaisiin korkeimman oikeuden näkökulmasta kutsua myös toisen asteen asioiksi, koska vakuutus oikeus, maa oikeus ja markkinaoikeus antavat näissä asioissa ratkaisunsa ensimmäisenä tuomioistuinaasteena. Tässä noudatetaan kuitenkin tekstistä ilmenevää vakiintunutta ryhmittelyä.

³⁸ Ks. myös *Salervo* 1979 s. 169.

³⁹ Ks. HE 231/2014 s. 6–8 ja 16–18.

siviiliasioissa eli lapsen palauttamisjutuissa sovelletaan erityissäätelyn pohjalta OK 30:7:n mukaista preklusiota.

3.2.3 Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat

OK 31 mukaiset ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat eivät kuulu valituslupajärjestelmän piiriin eivätkä OK 30:7 ja 30:12 koske niitä. Määrätyissä purkuasioissa sovelletaan kuitenkin samantyyppistä preklusiota kuin normaalissa valitusluvan takaisessa muutoksenhaussa.

Riita-asiaa koskeva lainvoimainen tuomio voidaan OK 31:7.1:n 3-kohdan nojalla purkaa, jos vedotaan seikkaan tai todisteeseen, jota ei aikaisemmin ole esitetty, ja sen esittäminen todennäköisesti olisi johtanut toiseen lopputulokseen. Purkuperusteeksi kelpaavat uudet seikat ja todisteet ovat kuitenkin OK 31:7.2:n mukaan preklusiouhan alaisia. Lainkohdan mukaan hakijan on saatettava todennäköiseksi, ettei hän ole voinut vedota seikkaan tai todisteeseen siinä oikeudessa, joka tuomion on antanut tai hakemalla muutosta tuomioon taikka että hän muutoin on pätevistä syistä ollut siihen vetoamatta.⁴⁰ Kirjallisuudessa on katsottu, että purkupreklusiota tulee soveltaa vähintään yhtä ankarasti kuin oikeudenkäynnin sisäistä preklusiota.⁴¹ – Samanlainen sääntely kuin riita-asioita koskee OK 31:9:n mukaan purkua syytetyn vahingoksi.

Hämmästyttävänä ja ehkä epäjohdonmukaisena voidaan pitää sitä, että OK 31:8:n 3-kohdan mukaan sellaisessa rikosasiassa, jossa on kyse tuomion purkamisesta syytetyn eduksi, ei ole preklusiouhkaa. Uusiin todisteisiin⁴² voidaan tällaisessa purkuasiassa vedota vapaasti, vaikka se ei normaalissa muutoksenhaussa kävisikään päinsä.⁴³

⁴⁰ Ks. esim. *KKO 2003:55*, joka koski hakemusasiassa annetun asiakirjan (kiinnitetyn haltijavelkakirjan) kuolettamis päätöksen purkamista. Purkamista hakenut asiakirjan haltija vetosi siihen, että asiakirja olikin tallella eikä hän ollut tiennyt kuolettamisasian vireilläolosta; hän ei ollut seurannut kuolettamisasiaa koskevia kuulutuksia. Asiakirjan haltijan, joka ei ollut niin sanottu institutionaalinen velkoja, katsottiin saattaneen todennäköiseksi, ettei hän ollut voinut aikanaan vedota siihen, että asiakirja oli hänen hallussaan.

⁴¹ Ks. *Leppänen 1998* s. 304 ja siellä mainitut lähteet.

⁴² Uusien seikkojen osalta ristiriitaa ei ole, koska syytetyllä tai tuomitulla ei ole vastatoiseikkoja koskevaa väittämistäakkaa; ks. jäljempänä jakso 3.3.2 in fine.

⁴³ Ratkaisuisista *KKO 2004:9* ja *2009:2* ilmenevän oikeusohjeen mukaan OK 31:8:n 3 kohtaa voidaan soveltaa myös sakkorangaistuksen purkamiseen niin, että päiväsakon rahamäärä puretaan. Johdonmukaisesti sovellettuna tämä tarkoittaa seuraavaa. Käräjäoikeuden antaman sakkotuomionsa huolimattomuuttaan lainvoimaiseksi laskenut tuomittu voi hakea purkua sillä perusteella, että hänen tulonsa tuomitsemishetkellä ovat olleet selvästi sakkolaskurin tietoja alhaisemmat. Nykysääntelyn mukaan asiassa ei olisi merkitystä sillä, että tuomittu on tiennyt sakkolaskurin tiedot (viimeksi vahvistetun verotuksen mukaiset tulotiedot) virheellisiksi eikä ole hakenut muutosta valittamalla. Purkuhakemuksensa tueksi hän

Yksi tapa ratkaista ristiriita on seuraava suoraviivainen keino. Jos aikaisemmin esittämättömien todisteiden perusteella asiassa näyttää täyttyvän OK 31:8:n 3-kohdan mukaisen purun edellytykset, OK 30:7:ää ei yksinkertaisesti sovelleta valituslupaharkinnassa eikä luvan myöntämisen jälkeen valitusta käsiteltäessä.⁴⁴ Tällaista erikoista menettelyä tukevat valituslupajärjestelmän perusteet. Kun purkuperuste säädettiin yhdeksi valituslupaperusteeksi, sitä perusteltiin nimenomaisesti sillä, että korkein oikeus voi suoraan ja joustavasti valitusluvan myöntämällä ryhtyä virheellisen tuomion vaatimiin toimiin purkuhakemusta odottamatta.⁴⁵ Kun kysymys on siis itse asiassa purkuasiasta, siinä pitäisi soveltaa suoraan OK 31 luvun menettelysäännöksiä. Siinä ei ole mieltä, että tuomitun pitäisi laskea tuomio ensin lainvoimaiseksi ja hakea vasta sitten purkua, jotta hän voisi vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen.

3.3 Preklusion kohteena uusi seikka

Käytännössä preklusion vaikeimmat kysymykset koskevat sitä, mihin preklusio kohdistuu: mikä on preklusion esine eli objekti. OK 30:7:n mukaan kohteena ovat *uudet seikat* ja *uudet todisteet*. Arvioitaessa näitä kysymyksiä noudatetaan niitä periaatteita, jotka koskevat preklusiota muissakin asteissa. Ensin tarkastelen kysymystä siitä, mitä tarkoitetaan *uudella seikalla*. Esityksen pääpaino on riita-asioissa, rikosjutuista ks. jaksso 3.3.2 in fine.

OK 30:7.1:ssa uudella seikalla tarkoitetaan kuten muissakin preklusiosäännöksissä *oikeustosiaseikan* asemassa olevaa seikkaa. Preklusio seuraa väittämistäakkaa, joka on kantajan kannalta laaja. Kysymys on seikasta, jolla on välitön eli suora merkitys oikeusseuraamuksen syntymisen

---

siis voi ilman preklusiouuhkaa esittää todisteita tuomitsemishetken tuloistaan. – Vrt. *Rautio* 2006 s. 93, jossa esitetään, että tämän tyypisissä laiminlyöntitilanteissa tuomitun hakemus voitaisiin hylätä niin sanotun informointitaakan nojalla. Toisin sanoen koska tuomittu ei ole aikanaan täyttänyt tulojaan koskevaa informointivelvollisuuttaan, hänellä ei ole oikeutta enää purkuvaiheessa saada asiaa korjatuksi. Ehdotus on järkevä, mutta epäilyjä herättää, voidaanko selvään lainsäännökseen perustuvia tuomittu oikeuksia tulkintateitse kaventaa.

⁴⁴ Vrt. *Rautio* 2006 s. 92–93 ja sama 2012 s. 1224, jossa katsotaan, että OK 30:7 pitää nähdä taustansa nähden: syytetyn eduksi koituviin seikkoihin ei ole vetoamisvelvollisuutta, vaan tuomioistuimen on otettava ne huomioon viran puolesta. Tämä tarkoittanee, että OK 30:7:n soveltamisala jäisi tällaisissa asioissa niin olemattomaksi, ettei ristiriitaa käytännössä olisi. Todistepreklusion osalta ristiriita kuitenkin jää. Edellisessä alaviitteessä mainitut sakkotuomiota koskevat uusiin tulotodisteisiin perustuvat purkuhakemukset toistuvat alinomaa korkeimman oikeuden arkipäivässä.

⁴⁵ Ks. HE 106/1978 vp s. 14 ja *Miettinen* 1979 s. 152.

kannalta. Kyse on siis elävän elämän tapahtumista, joihin *kantaja* perustaa vaatimuksensa ja joiden olemassaolo on tarpeen vaaditun oikeusseurauksen tuomitsemiseksi.⁴⁶

Esimerkki: Tavarán myyjä perii kanteella ostajalta kauppahintaa. Oikeusseurauksena olevan maksuvelvoitteen tuomitsemiseen nähden oikeustositseikkoina ovat: ensiksikin osapuolia sitova sopimus, tarkemmin sanottuna sopimusehto tavarán laadusta; sopimusehto kauppahinnasta ja sen erääntymisestä; toiseksi sovitun tavarán toimitus; kolmanneksi tilaañan maksulaiminlyönti. Käytännössä kantaja ei tietenkään ole tarpeen eritellä eikä tuoda esiin näitä kaikkia elementtejä, vaan riittää kun hän vain viittaa yleisesti sopimukseen ja maksun laiminlyöntiin. Jos hän myöhemmässä prosessin vaiheessa vetoaa nimenomaisesti kauppahintahtoon, vastaajan preklusioväite ei menesty, koska kantajan alkuperäinen vetoaminen sopimukseen on riittänyt.⁴⁷

Vastaajan väittämistaakka koskee vain vastatositseikkoja.⁴⁸ Esimerkiksi velkomusjutussa vastaajalla ei ole väittämistaakkaa, oikeastaan kiistämistaakkaa, kantajan vetoamia maksuvelvoitteen syntyperusteina olevia oikeustositseikkoja – sopimus ja maksun laiminlyönti – vastaan, vaan ne hän saa kiistää väittämistaakkasäännöistä riippumatta. Kantajan vetoamien oikeustositseikkojen kiistämisperusteet⁴⁹ eivät ole vastatositseikkoja. Mutta jos vastaaja vetoaa kanteen kiistämisen perusteiksi kantajan väittämän oikeuden kumoaviin seikkoihin, kuten velan anteeksiantoon tai saatavan vanhentumiseen, niissä kyse on vastatositseikoista ja niihin hänen on vedettava väittämistaakkasääntöjen mukaan.⁵⁰ Vastatositseikassa on kyse kantajan kanneperusteeseen verrattuna uudesta tosiseikasta.⁵¹

Edellä olevan oikeustositseikkamääritelmän erottelukyky ei ole kovin hyvä, mutta se paranee, kun sitä täsmentämään otetaan seikkoja, jotka *eivät* ole oikeustositseikkojen asemassa.

⁴⁶ Ks. esim. *Lappalainen* 1995 s. 339 ja *Lappalainen* Käsittely 2012 s. 989 ss; *Vaitoja* 2014 s. 54 ss; *Jokela* 2015 s. 520; *Boman* 1964 s. 9 ss.

⁴⁷ Ks. myös *Vaitoja* 2014 s. 80 ss, jossa puolletaan mm. abstraktien juridisten termien käyttämistä laajempien konkreettisten seikkojen sijaan. – Ks. myös *KKO 2004:11*, jossa vastaaja oli käräjäoikeudessa vastustanut vuokran määrän sovittelua vedoten muun muassa maanvuokrasopimuksen koko sisältöön. Hovioikeudessa oli vedottu yksilöidysti sopimuksen kohtaan 9. Kysymys ei ollut uuteen seikkaan vetoamisesta. – HO:ssa vetoajana oli itsenäinen väliintulija, mutta sillä ei ollut asiassa merkitystä, ks. lähemmin jäljempänä jakso 5.1.2 in fine.

⁴⁸ Ks. *Lappalainen* Kanne 2012 s. 514–515.

⁴⁹ Esim. että sopimusta ei ole tai että maksuvelvollisuus ei ole vielä syntynyt.

⁵⁰ Ks. myös *Kaisto – Lohi* 2013 s. 32–33.

⁵¹ Ks. *Lappalainen* 1995 s. 404.

3.1.1 Oikeudellinen luonnehdinta

Ensiksikin käytännössä tulee usein esille se, että oikeustosisaikalla ei tarkoiteta *vetoamista juridiseen luonnehdintaan*⁵², siis esimerkiksi väitettä siitä, että jonkin jo esillä olleen seikan juridinen merkitys onkin toinen kuin hän on aikaisemmin on esittänyt. Tämän voi katsoa johtuvan jo *jura novit curia* -periaatteesta: oikeuden on viran puolesta tunnettava laki kuten seuraavan ratkaisun perusteluissakin todetaan.

KKO 1996:148 on yksinkertainen perustapaus. Jutussa oli kysymys takaisinsaannista konkurssipesään. 31.8.1992 konkurssiin asetun yhtiön konkurssipesä vaati peräytettäväksi yhtiön toimitusjohtajalleen Hyvöselle 15.6.1992 maksamaa sopimukseen perustuvaa kertakorvausta toimitusjohtajan päättymisestä. Pesä oli voittanut kanteensa alemmissa oikeuksissa. Ratkaisut oli perustettu TakSL:iin. KKO:ssa valitusluvan saanut toimitusjohtaja katsoi, että asia tuli ratkaista ennen TakSL:a voimassa olleen lain eli KS:n mukaisesti. Pesä katsoi vastauksessaan, ettei toimitusjohtaja voinut uutena perusteena vedota KS:n soveltamiseen. KKO lausui: ”Tuomioistuimien on viran puolesta velvollinen soveltamaan asiassa oikeaa lakia ja Hyvösellä on oikeus esittää käsityksensä sovellettavasta laista.”

KKO oli samaa mieltä sovellettavasta laista kuin alemmat oikeudet.

Antti Jokela⁵³ mainitsee ruotsalaisen ylioikeusratkaisun (RH 1981:119), jossa kantaja oli vaatinut vahingonkorvausta kiinteistössä olleen vian perusteella. Hävittyään jutun alioikeudessa kantaja valitti hovioikeuteen, jossa hän vaati samaa summaa toissijaisesti hinnanalennuksena. Vaatimus tutkittiin, kun se oli pysynyt samana eikä uusiin oikeustosisaikoihin ollut vedottu. Kantajan katsottiin esittäneen vain uuden oikeudellisen viittauksen tai perusteen vaatimukselleen.

Kun hinnanalennuksen tuomitsemisen edellytykset ovat normaalisti Suomen lakienkin mukaan muuten samat mutta suppeammat kuin vahingonkorvauksen, lopputulos olisi ollut sama myös Suomessa.^{54 55}

⁵² Ks. esim. *Lappalainen* 1995 s. 400–401 ja *Jokela* 2015 s. 520.

⁵³ Ks. *Jokela* 2010 s. 330.

⁵⁴ Ks. laajemmin eri käsityksiä vahingonkorvauksen ja hinnanalennuksen välisestä suhteesta prosessioikeudellisesta näkökulmasta *Mia Hoffrén –Mikko Vuorenpää*, Vahingonkorvaus, hinnanalennus ja vaatimistaakka, LM 2009 s. 779–798 ja *Kaisto* 2010.

⁵⁵ Ks. myös *KKO 2013:23*: Kiinteistön ostajan myyjää vastaan ajama kanne, jossa ostaja oli vaatinut kiinteistön laatuvirheen perusteella kaupan purkua, oli hylätty lainvoimaisella tuomiolla. Mainittu tuomio esti tutkimasta ostajan myyjää vastaan myöhemmin nostaman kanteen, jossa ostaja vaati myyjiltä samojen virheiden perusteella hinnanalennusta. – Kaupanpurkukanteen hylkäävän tuomion negatiivinen oikeusvoima esti siis samoihin seikkoihin perustuvan hinnanalennuskanteen. Ratkaisun perusteluiden kohdassa 9 KKO lausuu (*obiter dictum*), että hinnanalennusvaatimus olisi voitu esittää ensimmäisessä oikeuden-

Mainitut kaksi tapausta ovat aapistapauksia, joissa itse konkreettiset tapausfaktat ja oikeusnormit ovat selvästi erotettavissa. Uusi juridinen näkökulma voi kuitenkin johtaa siihen, että prosessin kohteeksi nousevatkin uudet prekludoituvat oikeustositukset. Tällöin voi sanoa uusien seikkojen välillisesti prekludoivan myös uuden juridisen arvion. Uuden juridisen luonnehtimisen piirissä pysytään silloin, kun uusi juridinen näkökulma ei vaadi uusien faktojen huomioon ottamista vaan vanhat faktat joutuvat uuden oikeudellisen arvioinnin kohteeksi.⁵⁶ Seuraavassa hovioikeuspreklusiota koskevassa ratkaisussa sama seikasto – myyjän antamaa sitoumus – saattoi täyttää vahingonkorvauksen kaksi eri vastuuperustetta.

Tapauksessa *KKO 2001:77* pakkauksia koskevan irtaimen kaupan ostajana ollut jutun kantaja vaati vahingonkorvausta myös välillisistä vahingoista, koska pakkauksissa käytetty materiaali oli ollut virheellistä. Välillisten vahinkojen korvaamisen edellytyksenä kauppalain 40.3 §:n mukaan on joko se, että tavara jo kaupanteon hetkellä poikkeaa siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut, tai se, että myyjä on menetellyt tuottamuksellisesti.

Kärjäoikeudessa kantaja oli vedonnut siihen, että myyjä oli antanut nimenomaisen sitoumuksen materiaalin soveltuvuudesta pakkauksiin, mutta sitoumus oli osoittautunut paikkansa pitämättömäksi. Hovioikeudessa kantaja vetosi siihen, että vaadittu korvaus oli oikeutettu myös siksi, että perusteettoman sitoumuksen antaminen merkitsi *myös* vahingon *tuottamuksellista* aiheuttamista. Hovioikeus jätti tämän vetoamisen tutkimatta. Käsittelyratkaisussaan korkein oikeus katsoi, että kantajan vetoaminen tarkoitti vain jo kärjäoikeudessa vedottujen tosiseikkojen toisenlaista oikeudellista luonnehtimista, mitä HO-preklusiota koskevat säännökset eivät estäneet.

Oikeudellisesti vaikeissa siviiliasioissa pulmat ovat suuremmat. Jutussa merkitykselliset konkreettiset elävän elämän tapahtumat, joita väittämistaakka koskee, määräytyvät materiaalisen oikeuden pohjalta. Tästä näkökulmasta voi olla harhaanjohtavaa korostaa sitä, että oikeustositukset olisivat vain konkreettisia elävän elämän tapahtumia, siis pelkkiä fysikaalisia ilmiöitä. Oikeusjutussa tapausfaktat saavat merkityksen vain yhteydessä materiaalisen oikeuden normeihin. Sekä niiden valikoituminen että paino-

---

käynnissä purkamiselle vaihtoehtoisena vaatimuksena ja siten kanteenmuutoskiellon estämättä vielä oikeudenkäynnin aikana. – Ks. tapauksen pääkysymyksen, oikeusvoimaopin kannalta *Linna LM 2015 s. 356 ss.* sekä *Männistö LM 2004 s. 42.*

⁵⁶ Ks. *Lappalainen Käsittely 2012 s. 990.*

arvo perustuvat materiaaliseen oikeuteen. Tässä mielessä oikeustositseikat ovat institutionaalisia tosiseikkoja.⁵⁷

Tästä seuraa myös se, että elävässä oikeuselämässä vetoamisessa on paljon täsmällisempää ja informatiivisempaa puhua myös juridisin käsittein⁵⁸ eikä pelkistä konkreettisista tapahtumista.⁵⁹ Tästä ei ole pitkää matkaa vaatimukseen, että väittämistaakan pitäisi ulottua jossakin määrin myös oikeudelliseen argumentointiin, nimittäin kun kysymys on oikeudellisesta luokittelusta, siis esimerkiksi siitä, perustuuko korvausvaatimus sopimusvastuuseen vai sopimuksen ulkoiseen vahingonkorvausvastuuseen.⁶⁰ Siitä olisi asianosaisille myös tosiasiallista hyötyä. Jotta kantaja tietäisi, mihin hänen pitää vedota, hänen pitäisi ensin selvittää itselleen asian materiaalisioikeudellinen perusta. Ja jotta vastaaja tietäisi, mihin hänen pitäisi vastata, hänellä pitäisi olla tiedossaan, missä asemassa olevana häneltä korvausta vaaditaan. Hänen asemansa on erilainen, jos häneltä vaaditaan korvaus sopimusvastuun perusteella eikä sopimuksen ulkoisen vastuun perusteella. Ja lopuksi asian ratkaisevan tuomarin pitäisi saada tietää – viime kädessä oman rikastavan materiaalisen prosessinjohtonsa avulla – mikä perusteella asiassa on tuomioistuimeen tultu.

Oikeustositseikka ei ole vain prosessuaalistien päänvaiva vaan se on vanhastaan kuulunut myös siviilistien sanastoon. Toisen maailmansodan jälkeen uudeksi tutkimussuuntaukseksi nousseen analyyttisen siviilioi-

⁵⁷ Ks. *Vaitoja* 2014 s. 36–39 ja siellä mainittu kirjallisuus. – Institutionaalisten tosiseikkojen teoria liittyy oikeusteoriassa käytävään keskusteluun oikeustieteen kohteesta. Joidenkin käsitysten mukaan oikeudet, velvollisuudet ja oikeudelliset käsitteet voitiin ja piti palauttaa empiirisesti havaittaviin fysikaalisiin ilmiöihin. Institutionaalisten tosiseikkojen teoria kiistää tällaisen reduktionismin ja väittää, että oikeudelliset käsitteet oma ilmiöluokansa olemisen ja pitämisen välimaastossa. Ne perustuvat konstitutiivisiin sääntöihin, joiden pohjalta oikeudelliset käsitteet kuuluvat sosiaalisen ja kulttuuritodellisuuden kategoriaan. Ne ovat siis ihmisten luomia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia entiteettejä. Sellaisina ne ovat itsenäisesti olemassa ja sellaisina niitä voidaan käyttää ja tutkia; ks. *Helin* 1988 s. 426–430 ja *Helin* EIF VII 1999 pp. 215–218. – Prosessioikeudelliset oikeustositseikatkin voidaan luokitella institutionaalisiksi tosiseikoiksi ja niitä koskeva teoria rohkaisee käyttämään niitä ilman fysikaalisiin tosiseikkoihin palauttamisen pakkopaitaa.

⁵⁸ Ks. *Vaitoja* 2014 s. 79–82.

⁵⁹ 'Sopimus' peittää alleen seuraavan elävän elämän tapahtumainkulun: Ensin A ja B puhuivat keskenään, sitten he ottivat esille paperiarkin, johon A kirjoitti tavaran määrän ja hinnan; sen jälkeen A ja B allekirjoittivat paperin.

⁶⁰ Ks. *Lindell* 1993 s. 292–301, jossa puolletaan kantaa, että uusi oikeudellinen luokittelu voisi myös prekludoitua. Ks. jäljempänä jaksossa 5.1.4 työsopimuksen irtisanomisratkaisun KKO 2003:4 kommenttia, jossa olen antanut merkitystä luokittelulle individuaali- vai kollektiiviperuste. Vrt. *Kaisto* 2010 s. 220–222, jossa katsotaan, että nykyisessä kansanomaisessa prosessissamme juttua voidaan ajaa esimerkiksi siten, että kannevaatimuksena on vaadittu rahamäärä ja seikkoina tapahtumainkulku eikä juridisia perusteluja voitaisi edes vaatia.

keustieteen tutkimusohjelma voidaan muotoilla seuraavanlaiseksi iskulauseeksi: oikeustieteessä ei pitäisi keskustella mistään muusta kuin oikeustositseikoista ja oikeusseuraamuksista sekä niiden välisestä suhteesta. Jos keskustelua ei voida palauttaa näihin peruselementteihin, on ajaututtu tieteellisen keskustelun ulkopuolelle oikeudelliseen metafysiikkaan.⁶¹ Slogan kuuluu keskusteluun oikeustieteen tutkimuskohteesta. Analyytikoiden vastaus on, että tutkimuksen esineenä on sääntö ja että jokaisesta säännöstä voidaan pelkistää oikeustositseikka ja oikeusseuraamus eikä niiden väliin mahdu kolmatta eli käsitettä. Tältä pohjalta voi väittää, että 1950-luvun analyytikoiden näkökulma oikeustositseikkaan oli normisidonnaisempi ja siten myös abstraktimpi kuin nykyisessä prosessioikeudessa, jossa puhutaan elävän elämän tapahtumista empiiriin faktoihin palautettavina ilmiöinä.⁶²

Vaikka vetoamisessa on usein täsmällistä puhua juridisin käsittein, on kuitenkin varmistuttava, että niitä täydennetään konkreettisilla tapausfaktoilla. Tässä suhteessa prosessioikeudellinen oikeustositseikka on aina konkreettisempi kuin analyytikoiden tarkoittama materiaalsen oikeuden oikeustositseikka.

Tapauksessa *KKO 2016:33* (S2015/289) oli kysymys, oliko asunto-osa-
keyhtiön osakas vastuussa siitä vesivahingosta, jonka hänen vuokralai-
sensa oli aiheuttanut asunto-osa-
keyhtiön rakennukselle.

Jutussa kantajana ollut asunto-osa-
keyhtiö perusti osakkaaseen koh-
distamansa vaatimuksen muun muassa osakkaan tuottamukseen: osakas
oli menetellyt huolimattomasti, kun se ei ollut vaatinut vuokralaiseltaan
kotivakuutusta. Korkeimmassa oikeudessa yhtiö vetosi siihen, että osa-
kas oli menetellyt huolimattomasti myös vuokralaisen valinnassa ja
asunnon käytön valvonnassa.

Julkaisemattomassa käsittelyratkaisussaan korkein oikeus prekludoi
tämän vetoamisen: ”... asunto-osa-
keyhtiö ei ollut saattanut todennäköi-
seksi, ettei se olisi voinut vedota väittämiinsä [osakkaan] laiminlyöntei-
hin vuokralaisen valinnassa ja valvonnassa jo käräjäoikeudessa tai että
sillä olisi ollut pätevä aihe olla tekemättä niin.”

Vaikka kantaja oli vedonnut nimenomaisesti osakkaan tuottamukseen eli
huolimattomuuteen, olennaista kantajan väittämistaakan kannalta ei ollut
vetoaminen abstraktiin tuottamukseen vaan siihen konkreettinen tapahtu-
mainkulkuun, johon väitetty huolimattomuus perustui. Korkeimmassa oi-

⁶¹ Ks. *Helin* 1988 s. 411–415 ja siellä mainittu kirjallisuus.

⁶² Ks. *Helin* 1988 s. 413.

keudessa vedotut huolimattomuus vuokralaisen valinnassa ja valvonnassa olivat uusia seikkoja kotivakuutuksen vaatimatta jättämiseen nähden. – Aineellisessa vahingonkorvausoikeudessa tuottamus on eräs välttämätön edellytys, jotta oikeusseuraamus eli korvausvelvollisuus voitaisiin tuomita, mutta prosessioikeudessa oikeustosisekkoina ovat tuottamuksen perustavat elävän elämän tapahtumat.⁶³

Jäljempänä kertausjaksossa 6 käsittelen perusteellisemmin ratkaisua *KKO 1999:63*, jossa oikeustosisaikan ja oikeudellisen luonnehtimisen ero on tullut esiin väittämistäakkaa koskevassa kysymyksessä. Kysymys oli jo paljon vaikeammasta ongelmasta, nimittäin siitä, oliko lakiosan täydennysjutussa lahjoittajan tahto oikeustosisaikan asemassa. Ratkaisusta ilmevä *KKO:n* enemmistön kannan voi väittää seuraavan oikeustosisaikan suppeaa tulkintaa. Epävarmoissa tilanteissa kyseessä saatetaan katsoa olevan mieluummin uusi oikeudellinen luonnehdinta kuin uusi oikeustosisikka.

3.3.2 *Viran puolesta huomioon otettavat pakottavan oikeuden mukaiset seikat*

Preklusiosääntelyn ulkopuolelle jäävät myös tuomioistuimen virallistutinnan alaiset seikat, siis sellaiset seikat, jotka oikeus – kaikki oikeusasteet – ovat velvolliset ottamaan huomioon viran puolesta. Jos asianosainen vetoaa tällaiseen seikkaan vasta *KKO:ssa*, vetoaminen ei ole prekludoitunut.

Mitkä seikat ovat viran puolesta huomioon otettavia, on vaikea ja monitahoinen kysymys, johon vaikuttavat useat näkökohdat. Niille on yhteistä, että niitä koskee sellainen pakottava oikeus, joka vaatii, että tuomioistuin tarttuu asiaan, vaikka asiasta ole tehty väitettä. Kuitenkaan kaikki pakottavin säännöksin säädellyt kysymykset eivät sellaisia, että ne tulisi ottaa viran puolesta huomioon.

⁶³ Vrt. päinvastainen asetelma tapauksessa *KKO 2009:89*, jossa oli kysymys irtaimen kaupan perustuvasta vahingonkorvauksesta. Kauppalain 40.3 §:n mukaan korvauksen edellytyksenä oli myyjän huolimattomuus. Myyjä väitti muun muassa, että kantajaostaja ei ollut vedonnut hänen huolimattomuuteensa. Perustelujen kohdissa 3–6 korkein oikeus totesi, että kantaja ei ollut käyttänyt sana huolimattomuus, mutta kun kantaja oli väittänyt myyjän menetelleen sopimusvelvoitetta täyttäessään virheellisesti, sen katsottiin tarkoittaneen samaa kuin että myyjä oli aiheuttanut vahingot huolimattomuudellaan. – Huolimattomuus on myyjän menettelyn oikeudellista luonnehdintaa tai oikeudellista arvottamista; se on siis materiaalisen oikeuden mukainen edellytys vahingonkorvauksen tuomitsemiselle. Sopimusvelvoitteiden virheellinen täyttäminen on puolestaan tässä tapauksessa riittävä prosessuaalinen oikeustosisikka, johon huolimattomuus ja sen myötä vahingonkorvaus voidaan liittää.

Viran puolesta huomioon otettavia seikkoja voi olla kaikilla oikeudena-
loilla. Merkittävä osa prosessisäännöksistä on viran puolesta sovellettavia;
esimerkkinä tämän kirjoituksen aihe preklusiosäännökset.⁶⁴ Tässä yhtey-
dessä ei ole mahdollista selvittää viran puolesta huomioon otettavia kysy-
myksiä perinpohjaisesti vaan joudun tyytymään eräisiin hajahuomioihin.

Riita-asiat. Indispositiivisissa jutuissa – siis asioissa, joissa sovinto ei
ole sallittu – enin osa ratkaistavista kysymyksistä on säännelty pakottavin
säännöksin. Tällaisia asioista ovat muun muassa HolTL:n mukaiset edun-
valvonta-asiat ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat sekä
IL:n mukaiset asiat. Näissä asioissa oikeudenkäynti kohdistuu lapsiin tai
muihin sellaisiin henkilöihin, jotka itse eivät voi valvoa etuaan ja oikeuk-
siaan; valvonta jää osittain tuomioistuimelle. Tämän vuoksi tuomioistuin
voi omasta aloitteestaan hankkia asiassa selvitystä ja poiketa asianosaisten
vaatimuksista ja keskinäisistä sopimuksista, jos se lapsen tai henkilön etu
sitä vaatii.⁶⁵ Vaikka nämä jutut kuuluvat sinänsä OK 30:7:n soveltami-
salaan, erikseen on tarkistettava, onko korkeimmassa oikeudessa ratkaista-
va kysymys ja siinä vedottu seikka sellainen, että sitä koskee viran puoles-
ta huomioon otettava pakottava oikeus. Jos vastaus on myönteinen,
preklusiota ei sovelletakaan.

Yleinen käsitys on, että dispositiivisissa riita-asioissa – asioissa, joissa
sovinto on sallittu – pakottava oikeus tulee harvemmin kysymykseen.
Pelkkä asian luokittelu dispositiiviseksi tai indispositiiviseksi asiaksi saat-
taa kuitenkin viedä harhaan. Sinänsä dispositiivisissa riita-asiassa on van-
hastaankin ollut seikkoja, jotka on otettava huomioon viran puolesta.

KKO 2015:80: Kunta ja yhtiö olivat tehneet yritystilasopimuksen.
Sopimus koski rakennuspaikkaa ja rakennusta, jonka kunta oli sitoutu-
nut peruskorjaamaan yhtiön tarpeiden mukaiseksi. Sopimuksen mukaan
yhtiö suorittaisi kunnalle 12 vuoden aikana lunastushinnan, minkä jäl-
keen kiinteistön omistusoikeus siirrettäisiin yhtiölle eri asiakirjalla. So-
pimuksessa oli sen purkautumisen seurauksia koskeva ehto. Kunnan
purettua sopimuksen yhtiö vaati, että kunta sopimusehdon mukaisesti
palauttaa yhtiön maksamia lunastushintaeriä. Kunta kiisti yhtiön sopi-
musehdon sisältöä koskevan tulkinnan.

⁶⁴ Vaikeita ovat vasta KKO:ssa esiin nostetut tuomarin jääviyttä koskevat kysymykset, jos
niitä joudutaan arvioimaan OK 13:8:n pohjalta; ks. *Tapanila* 2007 s. 345 ss.

⁶⁵ Ks. HolTL 77–78 §, HTL 10 ja 16 § sekä IL 37 §. Esimerkiksi edunvalvojan määrää-
mistä koskevassa ratkaisussa *KKO 2012:109* otettiin korkeimmassa oikeudessa viran puo-
lesta huomioon, että käräjäoikeus oli laiminlyönyt noudattaa HolTL:ssa säädettyjä asian
selvittämis- ja kuulemissäännöksiä.

Korkein oikeus katsoi, että kyse oli kiinteistön kaupan esisopimuksesta. Esisopimusta ei ollut tehty maakaaren 2 luvun 1 ja 7 §:ssä säädettyllä tavalla. Koska kiinteistön kauppaa ja esisopimusta koskevan määrämuodon noudattaminen otetaan huomioon viran puolesta, Korkein oikeus katsoi, että esisopimus sen purkamista koskevine ehtoineen oli pätemätön.

Tämä juttu meni läpi asianosaisten oman käsittelyn ja kaksi oikeusastetta ilman, että kukaan kiinnitti huomiota muotovirheeseen. Se otettiin oikeudenkäynnin kohteeksi vasta korkeimmassa oikeudessa sen aloitteesta. Kiinteistön kaupan ja sen esisopimuksen muoto on vanhastaan katsottu viran puolesta huomioon otettavaksi.⁶⁶ Muotosäännöksen taustalla ovat muun muassa yhteiskunnalliset syyt, jotka edellyttävät kiinteistöjen omistussuhteiden selkeyttä ja julkisuutta.⁶⁷ Kiinteistön kaupan muotovirhettä ei siis koske väittämistäakka eikä se kuulu preklusion piiriin. Jos siis jutun asianosainen olisi vasta korkeimmassa oikeudessa ensimmäisen kerran vedonnut muotovirheeseen, toisen osapuolen väite preklusiosta ei olisi menestynyt. – Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että myös oikeustoimen pätemättömyyden aiheuttava vajaavaltaisuus tulisi ottaa huomioon viran puolesta.⁶⁸

Siviilioikeudessa on nykyään runsaasti sellaisia säännöksiä, jotka on säännelty sillä tavalla pakottaviksi, ettei niistä ole voida sopia toisin toisen osapuolen vahingoksi. Perinnäisesti tällaista pakottavaa oikeutta on ollut työsuhteita ja asuinhuoneiston vuokrasuhteita koskevassa lainsäädännössä (TSL 13:6 ja AsHVL 3 §). Nykyään pakottavia säännöksiä on alkanut ilmaantua lainsäädäntöön entistä tiheämmin. Tavallisesti on kysymys siitä, että laki suojelee sopimussuhteessa heikommaksi osapuoleksi arvioitua. Esimerkiksi vaikka velkasuhteet ovat sopimusvapauden piiriin kuuluvia ja oikeudenkäyntinä dispositiivisia asioita, velan vanhentumista sääntelevä VanhL on pakottavaa oikeutta velallisen hyväksi (VanhL 3 §) ja takaus- ja vierasvelkapanttauksia koskeva TakL pakottava yksityistakaajan ja yksityistä pantin antajan hyväksi (TakL 1.3 §). Enin osa kuluttajan suojaksi säännellyistä kysymyksistä on säädetty yksipuolisesti kuluttajien hyväksi pakottaviksi (KSL 5:2, 6:5, 6a:3, 7:5, 8:2, 9:2 ja 10:3).

Vaikka mainitut säännökset on säädetty pakottaviksi toisen osapuolen eduksi, omana kysymyksenään on ratkaistava, voiko tuomioistuin ottaa

⁶⁶ Ks. *KKO 1952 I 14; Jokela – Kartio – Ojanen 2010 s. 52–53.*

⁶⁷ Ks. *Jokela – Kartio – Ojanen 2010 s. 32–33.*

⁶⁸ Ks. *Vaitoja 2014 s. 108 ja Jokela 2015 s. 522.* – Ks. myös VanhL:a edeltävää aikaa koskeva *KKO 2001:106.*

pakottavasti säännellyn kysymyksen viran puolesta huomioon.⁶⁹ Esimerkiksi VanhL 18 §:n nimenomaisen säännöksen mukaan velan vanhentuminen otetaan huomioon vain asianosaisen väitteen perusteella. Vaikka vanhentumisesta olisi sovittu vastoin VanhL:n pakottavia säännöksiä, kysymys ei ole viran puolesta huomioon otettava seikka. Vanhentumista koskee väittämistäakka ja se on preklusion alainen. – Muita säännöksiä koskevat kysymykset jäävät tässä yhteydessä tarkemmin käsittelemättä. Perinnäisesti ajatellen mainituissa säännöksissä ei yleensä liene kyse viran puolesta huomioon otettavista seikoista ellei voida osoittaa, että myös jokin tärkeä yleiseen etuun liittyvä seikka olisi asiassa vaikuttamassa. Tavanomainen vuokralaisen, työntekijän ja kuluttajan asema ei sellainen ole.

Eri kysymyksensä on, onko pakottavan oikeuden mukainen seikka ollut sellainen, että alemman tuomioistuimen olisi tullut sen osalta käyttää materiaalsen prosessin johdon valtaansa. Jos velvollisuus on laiminlyöty, se voi saada merkitystä preklusion anteeksiantoa harkittaessa.⁷⁰

Pakottavaa oikeutta ei ole vain kotimaisessa lainsäädännössä. Myös EU-oikeuden kuluttajasuojasääntely on pakottavaa ja se on myös viran puolesta huomioon otettavaa. Sääntelyn vaikutukset ulottuvat preklusion syrjäytymistä laajemmalle,⁷¹ nimittäin virallisperiaatteen ja tutkintamenetelmän soveltamiseen eräissä kuluttajariidoissa kuten ilmenee *KKO 2015:60*:n otsikon toisesta kappaleesta

KKO 2015:60: – – Unionin oikeuden perusteella Korkein oikeus katsoi, että tuomioistuimilla oli velvollisuus viran puolesta tutkia, perustuiko vaatimus sopimusehdodirektiivissä tarkoitettuun kohtuuttomaan vakioehtoon kuluttajasopimuksessa – –.⁷²

Rikosasiassa virallisperiaatetta noudatetaan laajasti. Kuitenkin syyttäjän ja asianomistajan on vedottava kaikkiin syytteen hyväksymisen kannalta välttämättömiin oikeustulosseikkoihin. Sen sijaan siviilijutuista poikkeavasti rikosjutun vastaajalla ei ole väittämistäakkaa vastatosiseikkojen asemassa olevista seikoista. Niinpä tuomioistuin voi ottaa viran puolesta huomioon teon oikeuttamisperusteen tai vähentynyttä syyntakeisuutta koske-

⁶⁹ Ks. *Vaitoja* 2014 s. 106–118.

⁷⁰ Ks. *Vaitoja* 2014 s. 215 s.

⁷¹ Ks. yleisesti *Koskelo* 2008 s. 626–630 ja *Savola* LM 2016 s. 53 ss.

⁷² Ks. lähemmin ratkaisun perustelujen kohdat 11–12 ja 22–24.

vat seikat viran puolestakin. Jos siis vastaaja tekee esimerkiksi hätävarjelua koskevan väitteen vasta KKO:ssa, väite on tutkittava.⁷³

Näin ollen *rikosasian vastaajaa* ei koske lainkaan seikkaprekluusio ja siten hänen vapaata prosessaamistaan jää rajoittamaan vain todisteprekluusio. Jos hyväksytään edellä jaksossa 3.2.3 esittämäni, jonka mukaan todisteprekluusiota ei voida soveltaa sellaisissa asioissa, joissa täyttyy OK 31:8:n 3-kohdan mukainen purkuperuste, todisteprekluusionkin piiri supistuu. Se jää vaikuttamaan sellaisissa rikosasioissa, joissa valituslupaa harkitaan tai se on myönnetty muilla kuin purkuperusteella.

3.3.3 Todistustositseikat

Käytännössä oikeustositseikan erottaminen todistustositseikasta näyttää aiheuttavan paljon ongelmia, koska usein todistustositseikan asemassa olevaa seikkaa väitetään oikeustositseikaksi. Kuten seuraavassa jaksossa selvitetään, todistustositseikkaa ei koske myöskään todisteprekluusio. Todistustositseikka ei siis kuulu seikkaprekluusion eikä todisteprekluusion piiriin.

Todistustositseikalla tai aputositseikalla tarkoitetaan niitä seikkoja, jotka todistelussa tulevat ilmi ja joilla on arvo jollekin oikeustositseikalle tai toiselle todistustositseikalle. Esimerkiksi aputositseikan asemassa on todistajan luotettavuuteen vaikuttavat seikat, kuten käyttäytyminen ja runsas aiheen vierestä puhuminen sekä tietyn aiheen välttely. Niihin asianosainen voi vedota vasta muutoksenhakemuksessaan.

Esimerkiksi tapauksen *KKO 2015:64* (S2013/569) julkaisemattomassa käsittelyratkaisussa jouduttiin pohtimaan, olivatko valittajan vasta korkeimmassa oikeudessa vetoamat seikat oikeustositseikkojen vai todistustositseikkojen asemassa.

Jutun materiaallinen oikeusongelma koski sitä, oliko kaupungilla työnantajana ollut TSL 1:3:ssä tarkoitettu pätevä aihe tehdä ruuanjake-lutyöntekijänsä kanssa yli 20 määräaikaista työsopimusta. *Oikeustositseikkana* pidettiin *työvoimatarpeen pysyvyyttä*: jos pysyvää tarvetta ei olisi ollut, määräaikaiset sopimukset olisivat olleet lainmukaisia.

Kaupunki täsmensi vasta korkeimmassa oikeudessa, millä perusteilla sen jo kärjäoikeudessa vetoama keskeneräinen toiminnantapatarkastus osoitti, että työvoiman tarve ei ollut pysyvä. Näiden perusteiden katsot-

⁷³ Ks. *Virolainen – Pölönen* 2003 s. 400; *Lappalainen* 2004 s. 157; ks. myös *Frände* 2009 s. 570. – Esim. ratkaisussa *KKO 2014:6* muutoksenhakija vetosi ensimmäisen kerran hätävarjeluun liioitteluun vasta KKO:ssa. Väite tutkittiin mutta hylättiin perusteettomana.

tiin olevan todistustositseikan tai aputositseikan asemassa työvoimatarpeen pysyvyyttä arvioitaessa, eivätkä ne olleet prekludoituneet.

Tapauksessa työntekijän esittämä preklusioväite on hyvin tavanomainen ja se perustuu erottelun (oikeustositseikka – todistustositseikka tai aputositseikka) vaikeuteen. Vaikeuden perimmäinen syy lienee siinä, että oikeustositseikan tasolla oleva seikka joudutaan tavallisesti päättämään sovellettavasta normista. Jotta oikeustositseikka siviiliasiassa erotuisi todistustositseikoista, se voidaan joutua muotoilemaan abstraktimmalle ja juridisemmalle tasolle kuin termeistä ”elävän elämän tapahtuma” tai ”tapausfakta” voisi päätellä.⁷⁴

Lisäksi kaupunki esitti uutena todisteena kaupunginvaltuuston pöytäkirjan 22.2.2010 ja siihen liittyvän kuntien välisen sopimuksen kuntaliitoksesta. Kun valtuuston kokous oli pidetty ennen jutun vireilletuloa eikä kaupunki ollut esittänyt pätevää syytä sille, miksi se ei ollut esittänyt pöytäkirjaa jo alemmissa oikeuksissa, pöytäkirja oli *todisteena* prekludoitunut.

3.4 Preklusion kohteena uudet todistuskeinot

Todisteesta puhuttaessa on erotettava toisistaan todistusteema, todistuskeino ja todistustositseikka.⁷⁵

- *Todistusteemalla* tarkoitetaan todistelun kohdetta, siis asianosaisen väitettä yksittäisen seikan olemassolosta (“...talon pesuhuoneen lattiassa oli homevaurio jo kaupanteon hetkellä.”).
- *Todistuskeinoja* ovat muun muassa todistajan kuuleminen, asiakirjatodistelu ja katselmus.
- *Todistustositseikalla* tarkoitetaan sitä todistavaa seikkaa, jolla todistusteemaa pyritään näyttämään toteen. Todistustositseikkoja ovat

⁷⁴ Aineellisen oikeuden normin mukaisen edellytyksen, oikeustositseikan ja todistustositseikan välistä suhdetta voidaan tässä tapauksessa kuvailla myös seuraavasti. Prosessioikeudessa oikeustositseikka on siis konkreettinen tosiseikka, tapausfakta. Konkreettisuus tarkoittaa elävän elämän tapahtumaa tai olosuhdetta taikka asiointilaa. Sillä on kuitenkin yhteys abstraktiin normiin, josta saadaan informaatiota niistä mahdollisista asiointiloista, joihin seuraamus voidaan kytkeä. Jutussa *KKO 2015:64* vastaajana olleen kaupungin vastatositseikkana vetoama konkreettinen asiointilaa oli se, *ettei työvoimaa tarvittu pysyvästi*. Tämä väitetty asiointilaa voidaan katsoa tulleen muotoilluksi TSL:n 1:3.2:n mukaisen *perustellun syyn* pohjalta. Se, että kaupungilta olisi puuttunut tarve palkata työvoimaa pysyvästi, olisi välitön edellytys oikeusseuraamukselle eli oikeuteen tehdä määräaikaisia työsopimuksia. Pysyvän tarpeen puuttetta pyrittiin todistelemaan toimintatapatarkastuksesta ilmenevillä seikoilla.

⁷⁵ Ks. esim. *Lappalainen*, Todistelusta 2012 s. 588–589.

todistajan lausuma (”...näköhavaintojeni mukaan lattian alusrakenteet olivat kosteat ja niitä peittivät sienirihmastot”) ja asiakirjan sisältö sekä katselmushavainnot.

Alioikeuspreklusiossa⁷⁶ on katsottu, että preklusion kohteena ovat ainoastaan *todistuskeinot* (esim. todistaja, asiakirja). Todistepreklusio tarkoittaa, ettei uutta todistajaa hyväksytä kuultavaksi eikä uutta asiakirjaa hyväksytä oikeudenkäyntiaineistoksi. Todistusteemojen ei ole katsottu prekludoituvan alioikeusmenettelyssä.⁷⁷ Oikeudenkäyntiaineistoon jo kuuluvaa todistetta eli todistusseikkaa voidaan siis käyttää myös muun todistusteeman todisteluun kuin siihen, johon se alun perin on ilmoitettu. – Nämä samat periaatteet soveltuvat myös muutoksenhakua koskevaan preklusioon.

Esimerkki: Muutoksenhakija on hävinnyt alemmissa oikeuksissa sopimukseen perustuvaa puutavaran toimittamista koskevan kauppahinnan velkomusriidan. Kanteensa perusteeksi hän on vedonnut oikeustositseikkana sopimusehtoon, jonka mukaan hänellä myyjänä on oikeus korottaa myyntihintaa kuljetuskustannusten noustessa polttoaineen hinnankorotuksien seurauksena. Ehdon hän on katsonut tulleen sopimuksen osaksi, koska vastaaja on hyväksynyt tällaisen käytännön. Alemmissa asteissa hän on vedonnut vastaajan konkludenttiseen käyttäytymiseen, josta hän on esittänyt suullista todistelua.

KKO:ssa hän on vedonnut oikeudenkäyntiaineistoon jo kuuluvasta vastaajan kirjeestä ilmenevään erääseen ilmaisuun tulkiten sen vasta nyt käytännön nimenomaiseksi hyväksymiseksi. Tällainen vetoaminen on sallittu. Kirje on esitetty KäO:ssa todisteeksi toisesta todistusteemasta, esimerkiksi tavarán laadusta. Kirjeen ilmaisu on todistustositseikka oikeustositseikkana olevaan sopimusehdon hyväksymiseen nähden. Vastaajan on syytä vastata tällaiseen tulkintaväitteeseen, koska KKO sen todennäköisesti tutkii.

⁷⁶ Ks. *Leppänen* 1998 s. 325 ss.

⁷⁷ Ks. *Leppänen* 1998 s. 334 ss. *Saranpää* on katsonut, että aika alkaisi olla kypsä teemapreklusion soveltamiseen dispositiivisissa riitajutuissa; ks. *Saranpää* DL 2014 s. 699 ss. Ks. myös *Huovila* 2015 s. 324.

4 POIKKEUKSET ELI PREKLUUSIOTA KOSKEVAT ANTEEKSIANTOPERUSTEET

4.1 Perusteet ja näyttökynnys

Poikkeuksia preklusiosta voidaan OK 30:7.1:n nojalla sallia kahdella perusteella:

1. muutoksenhakija *ei ole voinut* vedota seikkaan tai todisteeseen alemmassa oikeudessa tai
2. hakijalla on ollut *pätevä aihe* olla vetoamatta seikkaan tai todisteeseen.

Säännös sisältää myös todistelua koskevan näyttökynnysmääräyksen: muutoksenhakijan tulee saattaa perusteen (*ei ole voinut* -peruste tai *pätevä aihe* -peruste) olemassaolo *todennäköiseksi*.⁷⁸ Se tarkoittaa täyttä näyttöä alhaisempaa todennäköisyyttä, jota arvioitaessa keskeiset periaatteet ovat yhtäältä asianosaisen näyttömahdollisuudet ja toisaalta väärän lopputuloksen riski pääasiassa. Käräjäoikeuspreklusiossa Leppänen on katsonut, että mitä vaikeammin näytettävä peruste on kyseessä ja mitä merkityksellisempi seikka tai todiste on prosessin kannalta, sitä matalampi pitäisi näyttökynnyksen olla.⁷⁹

OK 30:7.1:n mukaan samat anteeksiantoperusteet ja sama näyttökynnys koskevat sekä uusia seikkoja että todisteita; samoin on säännelty OK 25:17:n mukainen hovioikeuspreklusio.

Sen sijaan OK 6:9:n mukaan vuodesta 2003 alkaen käräjäoikeuspreklusiota koskevat eri säännöt. Sekä seikkoja että todisteita koskee sama anteeksiantoperuste, *pätevä syy*. Uuden todisteen hyväksymisen näyttövelvollisuutta on alennettu: nykyään uusi todiste voidaan käräjäoikeudessa hyväksyä, *jos voidaan olettaa*, että asianosaisen myöhäinen vetoaminen johtuu pätevästä syystä. Ajatuksena on, että asianosaisen on oltava huoleellisempi oikeustositseikoissa kuin todisteissa.⁸⁰ Lisäksi aikaisemmasta poiketen asiaosaisille on annettu valta sopia todistepreklusioon anteeksiannosta; uusi todiste voidaan siis hyväksyä, jos asianosaiset siihen suostuvat.⁸¹

⁷⁸ Ks. myös *Vaitoja* 2014 s. 178 ss.

⁷⁹ Ks. *Leppänen* 1998 s. 376.

⁸⁰ Ks. HE 32/2001 vp s. 62.

⁸¹ Ks. LaVM 12/2002 vp s. 8 ja *Sippo – Välimaa* 2003 s. 229 ss.

Näyttökynnyskysymyksessä OK 30:7 ei siis tee eroa seikkojen ja todisteiden välillä. Kirjallisuudessa on katsottu, että todisteita koskevaan preklusion anteesiantoon pitäisi suhtautua myönteisemmin kuin seikkapreklusion anteesiantoon.⁸² Tällainen huomautus voi jäädä arvoitukselliseksi ja mielikuvien tasolle. Voi olla, että reaali maailmassa anteesiantoperusteet soveltuvat helpommin todistepreklusion. Mutta kyse ei tällöin ole normatiivisesta vaan empiirisestä kysymyksestä. Riippumatta kumpaan asiaryhmään kohdistuvasta preklusiosta on kyse, anteesianto tulisi ratkaista jäljempänä mainituilla konkreettisilla asiasyillä. Olennaista pitäisi olla anteesiannon perusteet eikä preklusion kohde.

Samasta lähtökohdasta suhteellistaisin myös niin sanotun suppiloperiaatteen eli väitteen, että anteesiantokynnys nousee oikeudenkäynnin edessä⁸³, joten sen tulisi olla kaikkein korkein korkeimmassa oikeudessa. Yleiselle tasolle jätettynä väite jää sisällöttömäksi. Yhdenkään oikeustapausten perusteluissa en ole huomannut, että suppiloperiaatteeseen olisi nimenomaisesti edes viitattu. Miksi kynnys olisi korkeimmassa oikeudessa korkeampi, jos päteväenä syynä on hovioikeuden kehno prosessinjohto tai hovioikeuden ratkaisun jälkeen muuttunut oikeustila? – Selvää on, että suppiloperiaatteella on merkitystä silloin, kun ilmenee, että seikkaan tai todisteeseen olisi ollut mahdollista vedota jo käräjäoikeudessa. Tällöin asianosaisen on pystyttävä perustelemaan, miksei vetoamista ole toimitettu kummassakaan alemmassa oikeudessa.

4.2 Ei ole voinut -peruste

Ensimmäinen peruste – *ei ole voinut* – tarkoittaa, että seikan tai todisteen esittämiseksi alemmissa oikeuksissa on ollut este, joka voi olla oikeudellinen (esimerkiksi todisteen esittämiskielto) tai fyysinen (todistaja ollut tavoittamattomissa) taikka tiedollinen: todiste on löytynyt vasta määräajan jälkeen; asianosainen on siis ollut aidosti tietämätön todisteen olemassaolosta tai sen sijainnista.

KKO 19.10.2012; R2011/812: Henkirikosasian syyttäjät olivat saaneet tietoonsa uutta todistelua vasta HO:n tuomion jälkeen toista asiaa (seksuaalirikosasia) koskevassa tutkinnassa. Tältä pohjalta oli toimitettu myös henkirikosasiassa lisätutkintaa, johon perustuvaa aineistoa he vaativat saada esittää KKO:ssa. Vastaaaja katsoi, että esitutkinnan jatkuva

⁸² Ks. Jokela 2010 s. 342.

⁸³ Ks. Vaitoja 2014 s. 184.

täydentäminen ja uudet tutkimukset vaaransivat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin, jos uuden aineiston esittäminen sallittiin.

Syyttäjien katsottiin saattaneen OK 30:7.1:ssä tarkoitettuun tavoin todennäköiseksi, että he eivät voineet vedota uusista kertomuksista ilmeviin seikkoihin tai kertomusten taltiointeihin todisteina alemmissa oikeuksissa. KKO katsoi merkittävän yleisen edun vaativan murhaepäilyyn perusteellista selvittämistä vireillä olevassa oikeudenkäynnissä. Väitteitä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaarantumisesta ja esitutinnan suorittamistavasta ja esitutkintaperiaatteiden noudattamisesta tulee tarkastella pääasiallisesti ratkaistaessa ja oikeudenkäyntiä kokonaisuudessaan arvioitaessa.

Kysymys oli laajaa huomiota saaneesta ja monivaiheisesta Ulvilassa tapahtuneesta henkirikosasiasta. Henkirikosasian käsittelyn loppuvaiheessa vastaajaa vastaan oli nostettu seksuaalirikossyyte, jonka tutkinnan yhteydessä oli saatu selvitystä, jonka syyttäjät katsoivat merkitykselliseksi henkirikosasiassa. Tieto tästä selvityksestä oli tullut syyttäjien tietoon vasta, kun hovioikeus oli antanut syytteen hylkäävän tuomionsa henkirikosasiassa.

Korkeimman oikeuden päätöksen perustelujen mukaan asiassa annettiin merkitystä syytteen vakavuudelle. Kun syytteen mukaan kyse oli murhasta, myös julkinen etu vaatii, että tällaiset syytteet tutkitaan perin pohjin. Syytetyn kannalta tärkeä asianmukaisen esitutkinnan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen tuli perustelujen mukaan otettavaksi huomioon varsinaisessa oikeudenkäynnissä ja uuden näytön arvioinnissa. – Preklusion anteeksianto johti asian palauttamiseen käräjäoikeuteen ja asian uuteen käsittelyyn. Siinä hovioikeuden syytteen hylkäävä tuomio sai lainvoiman, kun korkein oikeus hylkäsi syyttäjien valituslupahakemuksen.

4.3 Pätevä aihe -peruste

Pätevä aihe tarkoittaa sitä, että seikkaan olisi voitu vedota tai todiste olisi voitu esittää aiemmin, mutta asianosaisella on ollut hyväksyttävä syy jättää vetoaminen tekemättä tai todiste esittämättä.

”Pätevä aihe” on väljyytensä ja epämääräisyytensä takia itsessään vaikea termi. Ongelma helpottuu, jos aihe tai syy ymmärretään⁸⁴ asiayhteydessään. Tältä pohjalta lähdettäessä voidaan ajatella, että kyse on oikeudenmukaisen, siis reilun ja tasapuolisen oikeudenkäynnin kannalta pätevästä aiheesta. Oikeudenkäynti ei olisi oikeudenmukainen, jos preklusio-

⁸⁴ Ks. Lindell 1993 s. 302 ss.

ta ei annettaisi anteeksi. Toisaalta vaikka preklusiosta poikkeamista kutsutaankin tässä anteeksiannoksi, ei kyse ole tahallisen tai huolimattoman prosessaamisen anteeksiantamisesta. Päinvastoin: nykyaikana prosessiin osallistujilta vaaditaan ammattimaista toimimista. Tällöin lähtökohtana on, että asiamiehen huolimattomuudesta tai puutteellisista tiedoista ja taidoista johtuvaa preklusiota ei anneta anteeksi.

Kun pätevä aihe tulee useimmiten kysymykseen anteeksiantoperusteena, seuraavassa jaksossa 5 kysymystä tarkastellaan hieman laajemmin. Kun lakitekstin mukaan OK 30:7:n anteeksiantoperusteet ovat samansisällöiset kuin hovioikeuden riita-asioita koskevassa OK 25:17.1:ssä, hovioikeusmenettelyä koskeva oikeuskäytäntö voidaan ottaa huomioon myös arvioitaessa menettelyä KKO:ssa.

4.4 Arvioinnin keskiössä prosessaamisen moitteettomuus ja huolellisuus

Toisin kuin esimerkiksi eräissä Ruotsin RB:n varhaisemmissa preklusiosäännöksissä,⁸⁵ suomalaisen lakitekstin mukaan kummassakaan anteeksiantoperusteessa ei viitata moitteettomuuden tai huolellisuuden arviointiin, mutta moitteeton ja huolellinen prosessaaminen näyttää olevan luonteva anteeksiantoperusteiden prima facie -tarkastelukulma. Lainvalmistelun perusteella näyttääkin selvältä, että preklusioon pitäisi koskea vain huolimattomasti tai välinpitämättömästi prosessannutta asianosaista.⁸⁶ Tämä on hyväksytty myös oikeuskirjallisuudessa.⁸⁷ Pätevä aihe voi olla käsillä ja preklusio voidaan antaa anteeksi, jos myöhästyneen seikkaan tai todisteeseen vetoamisen syynä ei ole ollut asianosaisen moitittava tai huolimaton prosessaaminen. Seuraavassa anteeksiantoperusteiden tarkastelussa kysytäänkin, millaisen huolellisuusvelvoitteen täyttämistä asianosaiselta vaaditaan, jotta preklusio väistyy.

⁸⁵ Esim. alkuperäisessä HO-preklusiota koskeneessa RB 50:25:ssa uuteen seikkaan vetoaminen prekludoitui, jos vetoamisen katsottiin johtuneen asiattomasta syystä (otillbörligt syfte) tai törkeästä huolimattomuudesta (grov vårdlöshet), ks. *Lindell* 1993 s. 113 ss. ja *Welamsson – Munck* 2011 s. 76–77.

⁸⁶ Ks. HE 32/2001 vp s. 61.

⁸⁷ Ks. *Leppänen* 1998 s. 355 ss.; *Jokela* 2015 s. 50 ss.; *Vaitoja* 2014 s. 173 ss. Vrt. *Lindell* 1993 s. 302 ss.

5 PÄTEVÄN AIHEEN ARVIOINTI ERÄISSÄ TYYPITILANTEISSA

Seuraavassa jaksossa 5.1 tarkastelen oikeuskäytännössä esiin tulleiden tapausten kautta tyypillisiä perusteita, joissa väitetään olevan kyseessä pätevä aihe antaa preklusio anteeksi. Kysymykseen tulevat seuraavat perusteet: jutun arviointiin vaikuttava oikeussääntö tai sen tulkinta on muuttunut kesken prosessin (5.1.1); asianosaisen prosessuaalisen asema on muuttunut (5.1.2); alempi tuomioistuin on tehnyt menettelyvirheen, jonka vuoksi asia on joutunut väärille urille (5.1.3); asianosainen havaitsee itse tehneensä esimerkiksi kanteen perusteen arvioinnissa virheen, jonka hän haluaa oikea (5.1.4).

Jaksossa 5.2 tarkastelen vielä sitä, vaikuttavatko pätevän aiheen arvioinnissa jotkut muut näkökohdat, kuten seikan tai todisteen vaikutus prosessin kulkuun (5.2.1) ja jutun lopputulokseen (5.2.2) sekä toisen asianosaisen kanta uuden vetoamisen sallimiseen (5.2.3). Kun jaksossa 5.1 on kyse varsinaisista anteeksiantoperusteista, jakson 5.2 näkökohtia voidaan kutsua täydentäviksi harkintaperusteiksi. Tämä ryhmittely perustuu siihen, että korkeimman oikeuden käytännössä täydentäviä harkintaperusteita ei ole käytetty yksin ratkaisevina perusteina vaan muiden perusteiden lisäksi.

Oikeuskirjallisuudesta voi päästä sellaiseen käsitykseen, että pätevä aihe tai pätevä syy -peruste on saanut alioikeuksissa eräänlaisen avoimen *yleislauskeen luonteen*, joka antaa tuomioistuimelle paljon harkintavaltaa.⁸⁸ Pätevän syyn pohjalta preklusiota annetaan anteeksi mitä moninaisimmin syin. Tarkastelussa pidän silmällä myös sitä, soveltuuko yleislauskeajattelu KKO-preklusioon.

5.1 Varsinaiset eli välittömät anteeksiantoperusteet

5.1.1 Oikeudellisen tilan muuttuminen

Jutun oikeudellinen ympäristö voi muuttua esimerkiksi, kun prejudikaatteihin perustuva oikeuskäytäntö on muuttunut kesken prosessin.

KKO 1996:135: Korkein oikeus oli 21.12.1995 antamassaan ratkaisussa *KKO 1995:215* aikaisemmasta oikeuskäytännöstä poiketen katsonut, että työntekijän työttömyyskassasta saamat työttömyyspäivärahat oli otet-

⁸⁸ Ks. Leppänen 1998 s. 363.

tava pääosaltaan huomioon työnantajan työntekijälle työsopimuslain 51 §:n 1 momentin nojalla suoritettavaa vahingonkorvausta määrättäessä. Työnantaja oli vireillä olleessa toisessa oikeudenkäynnissä vasta Korkeimmassa oikeudessa vedonnut päivärahojen saamiseen korvattavan vahingon määrää vähentävänä seikkana. Työnantajalla katsottiin olleen oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n 1 momentissa edellytetty pätevä aihe olla vetoamatta sanottuun seikkaan alemmissa oikeuksissa.

Korkein oikeus muutti aikaisempaa useista julkaistuista ratkaisuista ilmevästi oikeusohjettaan uudella 21.12.1995 antamallaan vahvennetulla jaostolla tehdyllä ratkaisulla. Tuon ratkaisun antamisen aikana hovioikeudessa oli vireillä toinen samanlainen asia, jossa työnantajan valitusmääräaika oli päättynyt toukokuussa 1994 ja hovioikeus antoi tuomionsa 31.1.1996. Jälkimmäisessä asiassa työnantaja saattoi vedota uuden oikeusohjeen mukaiseen seikkaan eli työntekijän työttömyyskassasta saamiin päivärahoihin vasta korkeimmassa oikeudessa.

Vuoden 1996 ratkaisussa oli kysymys korkeimman oikeuden oman prejudikaateilla aikaisemmin vahvistetun oikeusohjeen muuttamisesta. Oikeustila prosessin käynnistämävaiheessa oli paalutettu selvästi korkeimman oikeuden aikaisemmillä prejudikaateilla. Kun oikeusohjetta oli muutettu kesken prosessin, on jokseenkin selvää, että asianosaisten oli saatava muuttaa prosessaamisensa uuden säännön mukaiseksi. Minkäänlaista huolimattomuutta ei hänen prosessaamisestaan voinut ilmetä.

Seuraavassa ratkaisussa *KKO 2015:28* prosessin käynnistämävaiheen oikeustila ei ollut yhtä selvä vaan ongelmalliseksi tullut VanhL 11 § voitiin katsoa tulkinnanvaraiseksi. Tapauksen preklusiokysymyksen otsikko on kysymysmuotoinen:

KKO 2015:28: Kysymys velan vanhentumisesta ja erityisesti vapaa-muotoisesta katkaisutoimesta velkojan lähetettyä velalliselle maksuvaitimuksen sisältäneen kirjeen. Kysymys myös preklusiosta Korkeimmassa oikeudessa.

Pääasiassa oli kyse ulosottovalitusjutusta, jossa valittajana oli velallinen. Jutussa oli ongelmana, oliko velka ollut enää perimiskelpoinen kolmannessa 26.8.2011 vireille tulleessa ulosotossa vai oliko velka jo vanhentunut. Jutun faktat ja asianosaisten väitteet olivat seuraavat:

Velallista vastaan oli annettu vuonna 2003 yksipuolinen tuomio vuokraveloista. Velan vanhentuminen oli riidattomasti katkaistu ensimmäisessä ulosotossa 22.3.2005, josta oli alkanut viiden vuoden vanhentumisaika; vanhentuminen tuli siis katkaista viimeistään 22.3.2010. Vel-

kaa perinyt perimisyhtiö vetosi siihen, että 2005 alkanut vanhentumisai-ka oli katkennut 24.9.2008 vireille tullessa toisessa ulosotossa. Tuo ulosotto oli päättynyt 18.12.2008 ilman että tiedoksiantoa tai ilmoitusta oli toimitettu velalliselle, koska tämä oleskeli tuolloin Virossa. Velallinen väitti, ettei sellainen ulosotto, josta hän ei ole saanut tietoa, katkaisut vanhentumista. Kärjääoikeus ja hovioikeus hylkäsivät valituksen.

Hovioikeuden 17.10.2012 antaman tuomion jälkeen korkein oikeus oli 21.12.2012 antamallaan ratkaisulla *KKO 2012:107* katsonut, että sellainen ulosotto, johon perintäyhtiö vetosi, ei katkaissut vanhentumista. Velalliselle myönnettiin valituslupa. Vastauksessaan perintäyhtiö vetosi uutena seikkana vapaamuotoiseen katkaisutoimeen: se oli 20.12.2009 lähettänyt velalliselle maksuvaatimuksen väestötietojärjestelmän mukaiseen osoitteeseen. Joka tapauksessa myös tällä toimella velkoja katsoi katkaissensa vanhentumisen.

Preklusiokysymyksenä korkeimmassa oikeudessa oli ratkaistava, oliko perintäyhtiöllä (*Lindorff Oy*) pätevä aihe vedota maksukehotuksen lähettämiseen ja siihen liittyviin todisteisiin vasta korkeimmassa oikeudessa. Preklusion korkein oikeus ratkaisi seuraavasti:⁸⁹

9. Korkein oikeus toteaa, että asian arvioinnissa on otettava huomioon, missä määrin kysymys on ollut tulkinnanvarainen ja missä määrin *Lindorff Oy:n* on ollut perusteltua ajaa asiaansa vain sillä perusteella, jolla se on alemmissa asteissa asiaa ajanut, eli vetoamalla pelkästään ulosoton vireilletuloon.

10. Ratkaisussa *KKO 2012:107* on otettu kantaa siihen, mikä merkitys oli annettava vanhentumisen katkaisuvaikutuksen kannalta sille seikalle, että ulosottoviranomaiset ovat ulosottoa koskevien säännösten mukaan voineet jättää tiedoksiannon tekemättä velkojan ulosottoon asianmukaisesti saattamassa asiassa. Vanhentumislain 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa olevan pääsäännön mukaan velan vanhentuminen katkeaa, kun velkoja panee vireille ulosottoasian. Lain esitöiden mukaan vanhentuminen katkeaa silloinkin, kun velallisen olinpaikka jää tuntemattomaksi eikä edes tietoa ulosoton vireilletulosta voida toimittaa (*HE 187/2002 vp s. 22–23 ja 61*). Vanhentumislain 11 §:n 3 momentin poikkeussäännön mukaan, jos velkoja peruuttaa hakemuksensa tai asian käsittely päättyy muusta syystä ilman, että tiedoksianto tai muu lain edel-

⁸⁹ *KKO:n* ratkaisun lähtökohdat ja perustelut tässä tapauksessa kuten myös seuraavassa kohdassa käsiteltävässä ratkaisussa *KKO 2015:51* on aiheellista selostaa laajasti, koska prosessuaalinen arviointi on kiinteästi sidoksissa aineellisen oikeuden ja tapauksen faktojen arviointiin sekä jutun mahdolliseen monimutkaisuuteen. Ilman tämän yhteyden selvittämistä pätevän aiheen arviointi ei kunnolla avaudu.

lyttämä ilmoitus velkojan vaatimuksesta on toimitettu velalliselle, vanhentuminen ei katkea.

11. Korkein oikeus toteaa, että velkoja Lindorff Oy:n kannalle – hakemuksen toimittaminen ulosottoon on lähtökohtaisesti velkojan kannalta riittävä – on saatavissa edellä 10 kohdassa mainituin tavoin selvää tukea vanhentumislain 11 §:n 1 momentin 3 kohdan esitöistä. Lisäksi vanhentumislain 11 §:n 3 momentissa tarkoitetun poikkeussäännön soveltamisala voidaan lain esitöiden perusteella ymmärtää siten suppeaksi, ettei se koskisi sellaisia melko tavanomaisia tapauksia, joissa tiedoksianto tai ilmoitus jää toimittamatta, koska velallinen on tietymättömissä. Sen lisäksi oikeuskirjallisuudessa kysymykseen on otettu selvästi kantaa samalla tavalla kuin edellä 10 kohdassa mainituissa lain esitöissä (ks. Tuula Linna ja Tatu Leppänen, *Ulosottomenettely*, 2003, s. 258 ja Ari Saarnilehto, *Vanhentumislaki*, 2004, s. 146–147).

12. Näillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, että Lindorff Oy on voinut perustellusti ajaa asiaansa pelkästään ulosoton vireillepanoon vedoten. Yksityiseen katkaisutoimeen vetoamatta jättäminen ei ole ollut huolimattonta asian ajamista. Siihen vetoaminen on tullut tarpeelliseksi vasta, kun Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2012:107 on annettu tässä asiassa annetun hovioikeuden päätöksen jälkeen.

13. Lisäksi Korkein oikeus toteaa, että oikeudenkäynti Korkeimmassa oikeudessa ei sanottavasti laajene sen johdosta, että Lindorff Oy:n sallitaan vedota uuteen seikkaan ja sen edellyttämiin todisteisiin.

14. Näillä perusteilla Korkein oikeus päättyy siihen, että Lindorff Oy:llä on ollut oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu pätevä aihe vedota uuteen seikkaan ja sen mukaisesti todisteisiin vasta Korkeimmassa oikeudessa.

Yhtiön alun perin valitsemaa VanhL 11 §:n tulkintaa ja siihen perustuvaa prosessaamista voitiin perustella lain esitöillä ja oikeuskirjallisuuden kannanotoilla.⁹⁰ Kun korkein oikeus oli myöhemmin hovioikeuden tuomion antamisen jälkeen päätenyt toiseen tulkintaan, kantajalla katsottiin olleen pätevä aihe vedota uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Korkeimman oikeuden enemmistö ja vähemmistö ovat noudattaneet erilaista huolellisen prosessaamisen mittapuuta. Enemmistö on vaatinut vain perusteltua menettelyva-

⁹⁰ Yhtiön kanta on saanut jälkikäteen tukea myös lainvalmistelusta. Korkeimman oikeuden ratkaisussa *KKO 2012:107* omaksuma – ja ratkaisussa 2015:28 toistettu – tulkinta VanhL 11.3 §:stä on sittemmin johtanut VanhL:n muuttamiseen; ks. L 324/2016. Muutoksella pyritään selventämään VanhL:n 11.3 §:ää siten, että ulosoton vireillepano katkaisee vanhentumisen, jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitettua velalliselle tämän ulkomailta oleskelun takia. Esitöiden mukaan tämä on ollut lain tarkoitus jo alun perinkin ja se on ilmennyt VanhL:n alkuperäisistä esitöistä; ks. HE 137/2015 vp s. 13–14 ja LaVM 3/2016 vp s. 4–5.

lintaa mutta vähemmistö on vaatinut kaikkiin seikkoihin vetoamista. Vähemmistön kantaan vaikuttivat ilmeisesti myös heidän käsityksensä VanhL 11 §:n sisällöstä.

Täydentävänä harkintaperusteena korkein oikeus on lisäksi arvioinut sitä, mikä merkitys preklusion anteeksiannolla oli prosessin kulkuun. Vapaamuotoiseen vanhentumisen katkaisuun vetoamisen salliminen merkitsi, että Lindorffin vaatimuksen takia velalliselle varattiin tilaisuus lausua preklusiosta, ja siltä varalta, että preklusio annettiin anteeksi Lindorffin uudesta vanhentumisen katkaisemisväitteestä ja sitä koskevasta uudesta todisteesta. Velallisen vastattua Lindorffille varattiin vielä tilaisuus lausua velallisen lausuman johdosta. Kirjelmien vaihto kesti noin kuukauden. Se ei juurikaan pitkittänyt oikeudenkäyntiä eikä prosessi sanottavasti laajentunut.

5.1.2 Prosessuaalisen aseman muuttuminen kesken prosessin

Riita-asiassa asianosaisen asiamies joutuu suunnittelemaan prosessaamisensa niiden tietojen pohjalta, jotka hän on asiakkaaltaan ja vastapuolelta saanut. Vaikka asiat poikkeavat toisistaan, ammattilainen tietää, että prosessin vaiheet voivat toistaa samantyyppisiä kaavoja ja sen mukaisesti hän menettelynsä suunnittelee. Joskus kaikki muuttuu eivätkä otaksumat pidäkään. Asianosaisen asema saattaa muuttua kesken prosessin. Syynä voi olla esimerkiksi vastapuolen yllättävä menettely kuten seuraavassa tapauksessa.

KKO 1999:91: – – Kysymys myös preklusiota koskevan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n 1 momentin soveltamisesta Korkeimmassa oikeudessa.

Asiassa oli kysymys siitä, oliko tiekuljetussopimuslakiin perustuva L:n korvausvaatimus rahdinkuljettaja S Oy:tä vastaan vanhentunut. Korvausvaatimus perustui siihen, että kuljetus oli viivästynyt ja tavarain viivästyminen erä oli luovutettu 2.7.1993. Jutussa sovellettavan TKSL 41 §:n mukaan kanne on pantava vireille vuoden kuluessa tavarain luovuttamisesta. Kirjallinen vaatimus kuitenkin keskeyttää vanhentumisen siihen asti kunnes, rahdinkuljettaja kirjallisesti torjuu vaatimuksen ja palauttaa siihen liitetyt asiakirjat. L oli lähettänyt telekopiona vaatimukseen 21.9.1993. KäO katsoi S Oy:n toimihenkilön suullisen todistajalausunnon ja asiakirjanäytön perusteella näytetyksi, että rahdinkuljettaja S Oy oli asianmukaisesti torjunut vaatimuksen 8.10.1993, jonka jälkeen vanhentuminen ei enää ollut keskeytyneenä. Kun kanne oli pantu vireille vasta 30.5.1996, se hylättiin vanhentuneena.

Hovioikeus katsoi, että S Oy:n oli näyttänyt vain sen, että se oli lähettänyt vastauksen telekopiona ja palauttanut L:n lähettämät laskut, mutta S Oy ei ollut näyttänyt, että L oli myös vastaanottanut vaatimuksen ja laskut. Näin ollen S Oy ei ollut asianmukaisesti torjunut L:n vaatimusta eikä vaatimus ollut vanhentunut.

Valituksessaan korkeimpaan oikeuteen S Oy vetosi uusina todisteina telekopioon ja kirjejäljennökseen ja perusteli niiden esittämistä vasta nyt sillä, että L:n lausumat HO:ssa eivät vastanneet totuutta ja ettei S Oy ollut uskonut, että KäO:n tuomiota muutettaisiin L:n lausumien perusteella.

KKO:n käsittelyratkaisu: S Oy:n nyt esittämän aineiston perusteella on aihetta epäillä, etteivät L:n lausumat S Oy:n lähettämän telekopioviestin ja palauttamisen laskujen vastaanottamisesta olleet totuudellisia. S Oy:llä oli oikeus esittää uutta selvitystä L:n sanotunlaisen käyttäytymisen johdosta. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon todisteen merkitys aineellisesti oikean lopputuloksen kannalta ja se, että S Oy on voinut KäO:n asiassa päätyä lopputulokseen nähden pitää aikaisemmin esittämänsä näyttöä riittävänä, S Oy:llä on katsottava olleen OK 30:7.1:ssä tarkoitettu pätevä aihe olla aiemmin vetoamatta uuteen todisteeseen.

Käsittelyratkaisusta äänestettiin. Eri mieltä ollut jäsen totesi vaatimuksen torjumiskysymyksen olleen riittävä jo ennen oikeudenkäyntiä. Siten L:n väitetyllä totuudenvastaisella käyttäytymisellä ei voinut olla vaikutusta S Oy:n menettelyyn oikeudenkäynnissä. Todiste olisi ollut esitettävissä jo alemmissa oikeuksissa. Jäsen katsoi todisteen prekludoituneen.

Enemmistön kanta näyttää hyväksyttävältä erityisesti väitetyt L:n valehtelun perustella. Täydentävänä harkintaperusteena on käytetty todisteen merkitystä jutun lopputulokselle. Tässä tilanteessa se on ollut oikeaan osunut, vaikka valehtelukin olisi ollut riittävä peruste. Vähemmistön kantaa voi selittää sillä, että kysymys vaatimuksen torjumisesta oli riittävä näyttökysymys. Tältä pohjalta voi väittää, että huolellisen kantajan piti varautua erilaisiin kiistämisperusteisiin. Mutta rajan sai vetää valehteluun: vaatimus siihen varautumisesta tuntuu liialliselta. Huolellisuuden mittapuu asetettiin normaalin rehellisen prosessaajan mukaan. Kantaja sai suunnitella prosessinsa sen mukaisesti, että vastaaja toimii rehellisesti ja reilusti.

Samantyyppiseen, prosessuaalisesti uuteen tilanteeseen asianosainen saattaa joutua alemman oikeuden yllättävän ratkaisun takia. Seuraavassa tapauksessa Veroviraston veropetokseen perustava vahingonkorvausvaatimus oli hyväksytty alioikeudessa, mutta hylätty vanhentuneena HO:ssa. HO oli katsonut, ettei verovirasto ollut näyttänyt, että veroviraston kor-

vausvaatimus olisi esitetty veropetoksesta syytetylle A:lle siinä muodossa kuin korvaussaatavan vanhentumisen katkaiseminen edellytti ennen vanhentumisajan umpeen kulumista.

KKO 2002:100: Käsittelyratkaisu: Verovirasto on vasta Korkeimmassa oikeudessa esittänyt selvitystä siitä, miten A on saanut korvausvaatimuksen tiedokseen. Kun selvityksen esittäminen oli tullut tarpeelliseksi vasta hovioikeuden ratkaisun johdosta, verovirastolla oli OK 30:7.1:ssä tarkoitettu pätevä aihe olla esittämättä selvitystä alemmissa tuomioistuimissa.

Seuraavassa HO-preklusiota koskevassa monimutkaiselta näyttävässä patenttiriidassa uuden todisteen esittäminen tuli ajankohtaiseksi, kun muun muassa muutoksenhakijan vaatimuksien johdosta toinen osapuoli arvioi prosessuaalisen asemansa muuttuneen. Preklusiota koskeva kysymys vaatii taustakseen KKO:n otsikon ja prosessuaalisen aseman selvityksen.

KKO 2015:51: Yhtiöllä M on suomalainen analogiamenettelmäpatentti (peruspatentti) ja menettelmäpatentti koskien muun muassa astman hoitoon käytettävää lääkettä, joka sisältää vaikuttavana aineena montelukastia. Yhtiö K on nostanut yhtiötä M vastaan negatiivisen vahvistuskanteen vaatien vahvistettavaksi, että K:n montelukastia vaikuttavana aineena sisältävät lääkevalmisteet ja montelukastin valmistamiseksi käytetty menetelmä eivät loukkaa M:n suomalaisia patenteja. M on puolestaan nostanut K:ta vastaan kanteen, jossa se on vaatinut vahvistettavaksi, että K on loukannut M:n peruspatenttiin perustuvaa yksinoikeutta.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa on kysymys

- patenttilain 57 a §:n 1 momentin todistustaakkaa koskevan säännöksen tulkinnasta;
- patenttilain 57 a §:n 2 momentin liikesalaisuuksien suojan huomioon ottamista koskevan säännöksen tulkinnasta;
- oikeudesta vedota uuteen kirjalliseen todisteeseen hovioikeudessa;
- suullista todistelua koskevan arvioinnin oikeudellisista lähtökohdista.

Jutun prosessuaalisen aseman kannalta oli keskeistä seuraava seikka: Patenttilain 57a §:n mukaan K oli velvollinen näyttämään, että sen lääkevalmisteissa käytetty vaikuttava aine *montelukasti* oli valmistettu menetelmällä, joka oli erilainen kuin M:n patentilla suojatut menetelmät. KäO oli 28.2.2011 katsonut, että K oli onnistunut todistustaakkansa

kannossa ja hyväksyi K:n negatiivisen vahvistuskanteen ja hylkäsi M:n loukkauskanteen.

Vastatessaan HO:ssa M:n muutoksenhakemukseen K oli vedonnut uuteen kirjalliseen todisteeseen K29, johon kuuluvat asiakirjat olivat farmaseuttisen aineen, montelukastin, valmistusasiakirjoja. Ne olivat pääosin aineen valmistajan Matrix-yhtiön liikesalaisuuksia. K perusteli uuteen todisteeseen vetoamistaan ensiksikin sillä, etteivät todisteeseen sisältyneet asiakirjat olleet hänen hallussaan jutun ollessa käräjäoikeudessa; toiseksi K perusteli vaatimustaan sillä, että M oli esittänyt muutoksenhakemuksessaan uusia väitteitä, joita vastaan puolustautuakseen hänen tulisi saada vedota todisteeseen. Näiden syiden lisäksi K vetosi siihen, että HO oli 30.12.2010 samantyyppisessä analogiamenettelypatentin loukkausta koskeneessa niin sanotussa losartiinjutussa asettanut vastaajalle hyvin korkean näyttökynnyksen vaikuttavan aineen losartiinin valmistusmenetelmän osalta. K:n mielestä tilanne oli verrattavissa ratkaisussa *KKO 1996:135* esillä olleeseen oikeusohjeen muuttumiseen kesken prosessin.

HO katsoi, että K oli menettänyt OK 25:17n nojalla oikeutensa vedota todisteeseen K29. Itse pääasiassa HO päätyi siihen, ettei K ollut esittänyt riittävää näyttöä siitä, että K:n lääkkeiden montelukasti olisi valmistettu K:n menetelmällä. HO hylkäsi K:n negatiivisen vahvistuskanteen ja hyväksyi M:n loukkauskanteen.

KKO ratkaisi todistetta K29 koskevan preklusiokysymyksen seuraavasti:

25. Korkein oikeus toteaa, että K:n ilmoitusta siitä, ettei sillä ollut ollut oikeudenkäynnin käräjäoikeudessa alkaessa hallussaan hovioikeudessa nimeämänsä kirjallisen todisteen K29 asiakirjoja, ei ole syytä epäillä. Myöskään ei ole syytä arvioida, että K:n asianajo oikeudenkäynnissä käräjäoikeudessa olisi ollut sillä tavoin puutteellista taikka huolimaton, että yhtiön olisi jo sillä perusteella katsottava menettäneen oikeuden vedota ilmoittamaansa uuteen todisteeseen hovioikeudessa. M:n valituksesta hovioikeudelle ilmenee, että M oli voimakkaasti kiistänyt K:n nimeämän todistajan toimitusjohtaja BHB:n kertomuksen uskottavuuden. Käräjäoikeus on K:n vahvistuskanteen hyväksyessään antanut sille kuitenkin näytön harkinnassaan merkittävän todistusarvon. Edellä mainitut seikat ovat voineet perustellusti vaikuttaa siihen, että K on M:n haettua muutosta käräjäoikeuden tuomioon arvioinut lisänäytön esittämisen hovioikeudessa tarpeelliseksi.

26. Korkein oikeus toteaa, että hovioikeuden edellä tarkoitettussa niin kutsutussa losartaani-ratkaisussa on ollut kysymys näytön riittävydestä analogiamenettelypatentin loukkausta koskevassa riidassa. Hovioikeus on nyt kysymyksessä olevassa tuomiossaan todennut käsillä olevan tapauksen vastaavan relevantilla tavalla aiemmassa ratkaisussa kyseessä

ollutta tapausta. Lisäksi hovioikeus on nimenomaisesti viitannut siihen, ettei tuossa jutussa vastaajana olleen tahon katsottu täyttäneen valmistusmenetelmää koskenutta näyttötaakkaansa. Tästä on pääteltävissä, että hovioikeuden mainitussa losartaani-ratkaisussaan omaksuma tulkinta näytön riittävydestä on hovioikeuden omassa ratkaisukäytännössä saanut huomattavaa merkitystä linjaratkaisuna.

27. Korkein oikeus toteaa, ettei edellä kuvatussa losartaani-ratkaisussa ole ollut kysymys vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön perustuvan oikeusohjeen muuttamisesta, kuten Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa KKO 1996:135. Kysymys on pikemminkin siitä, että hovioikeus on mainitulla ratkaisullaan ottanut kantaa tulkinnanvaraisena pitämäänsä kysymykseen näyttökynnyksen ylitymisestä patenttilain 57 a §:ssä säädetyssä käännetyn näyttötaakan tilanteessa.

28. Syntyneessä tilanteessa K on voinut perustellusti arvioida lisänäytön esittämisen tarpeelliseksi käräjäoikeudessa esittamiensä kirjallisten todisteiden ja henkilötodistelun tueksi. Nämä seikat olisivat puoltaneet uuden näytön esittämisen sallimista hovioikeudessa. Toisaalta oikeudenkäynnin merkittävä laajeneminen voi olla uuden todisteen esittämisen sallimista vastaan puhuva seikka. Pyrkimys aineellisen totuuden selvittämiseen puoltaa oikeutta uuden todisteen esittämiseen. Asiassa esiin tulleita seikkoja kokonaisuutena arvioidessaan Korkein oikeus päätyy katsomaan, että K:lla on ollut pätevä aihe esittää nimeämänsä uusi todiste K29 vasta hovioikeudessa. Hovioikeuden ei siten olisi tullut jättää todistetta huomioon ottamatta.

Ratkaisun perustelut poikkeavat tavallisista preklusioratkaisuista siinä, että se näyttää olevan punnintaratkaisu. Ratkaisua ei ole perusteltu vain yhdellä ratkaisevalla seikalla vaan siinä on otettu avoimesti huomioon eri suuntaan vievät seikat.

Preklusioon *anteeksiantamista puolsivat*: (i) kun todiste oli toisen yrityksen liikesalaisuus, syytä ei ollut epäillä K:n ilmoitusta, ettei sillä ollut todistetta, kun prosessi KäO:ssa alkoi; (ii) M oli muutoksenhakemuksessaan voimakkaasti kiistänyt sellaisen todistajan kertomuksen uskottavuuden, jonka kertomukselle KäO oli antanut merkittävän todistusarvon; (iii) K:n prosessaaminen KäO:ssa ei ollut ollut sillä tavalla huolimatonta, että se olisi menettänyt oikeutensa vedota todisteeseen. Nämä seikat ja hovioikeuden äskettäin losartiini-ratkaisussa ottama kanta todistustaakan korkeuteen antoivat KKO:n mielestä K:lle perustellun aiheen arvioida lisänäytön esittämisen tarpeelliseksi. Pyrkimys aineellisen totuuden selvittämiseen puolsi myös anteeksianto.

Anteeksiantoa vastaan ja siis preklusioon puolesta puhui uhka oikeudenkäynnin merkittävästä laajentumisesta.

Kaikki seikat huomioon ottaen -harkinnassa eli kokonaisharkinnassa päädyttiin anteeksiannon puolelle. Perustelut on kirjoitettu niin, että enin osa punnintaperusteista puhui anteeksiannon puolesta. Todiste K29 ei siis ollut prekludoitunut. KKO palautti jutun HO:n uudelleen käsiteltäväksi.

Jos päähuomio kiinnitetään prosessaamisen huolellisuuden arviointiin, perustelujen pohjalta on melko helppo päätyä siihen, ettei K:n prosessaaminen ollut huolimatonta. Tätä arviota tukee myös jutun vaikeus, siis sen monimutkaisuus ja monen relevantin seikan harkinnanvaraisuus.⁹¹

Vaikka preklusiokysymys ratkaistaan periaatteessa itsenäisesti, kiperässä tilanteessa sen arviointiin eivät voi olla vaikuttamatta jutun muut ongelmalliset kysymykset. Jos aineelliseen totuuteen pyrkiminen otetaan yhdeksi ratkaisuperusteeksi, se voi avata padot niin, että periaatteessa kaikki jutussa merkittävät seikat vaikuttavat myös preklusiokysymyksen ratkaisuun. Kuten KKO:n perusteluista ilmenee, KKO arvosteli HO:n todisteluratkaisun perusteita (kohta 30). Lisäksi KKO arvioi todistustaakkakysymystä monipuolisemmin kuin HO (kohdat 14–15).

Jos kesken prosessin tapahtuu *asianosaisseuraanto*, preklusion näkökulmasta joudutaan kysymään, miten suhtaudutaan siihen, että seuraaja vetoaa uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Kun alkuperäinen asianosainen menettää esimerkiksi yleisseuraannon takia asianosaiskelpoisuutensa, onko kyse sellaisesta prosessuaalisen aseman muuttumisesta, jolla preklusio voitaisiin antaa anteeksi. Korkeimmassa oikeudessa ongelma voi tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi sellaisessa perustilanteessa, jossa asianosaisseuraanto tapahtuu HO-prosessin jälkeen ja seuraaja tahtoo vedota valituslupahakemuksessa ja valituksessa seikkoihin tai todisteisiin, joihin hänen edeltäjänsä ei ole vedonnut.⁹²

Laissa pääosin sääntelemätön mutta lainopissa ja käytännössä kehitetty asianosaisseuraanto perustuu prosessiekonomisiin syihin. Seuraajan ei tarvitse aloittaa prosessia uudestaan alusta alkaen vaan hän *voi jatkaa* siitä, mihin edeltäjä jäi. Toisaalta pääsääntönä on, että hän myös *joutuu jatamaan* edeltäjänsä jäljiltä. Tämä suojaa prosessin toista osapuolta. Seuraan-

⁹¹ Ks. myös *Koulu* s. 458.

⁹² Preklusion näkökulmasta tilanteet voivat olla hyvin erilaisia. Yksi muunnelma on tilanne, jossa seuraaja vetoaa uudelleen seikkoihin tai todisteisiin, jotka alemmat oikeudet ovat jo katsooneet prekludoituneiksi. Tässä yhteydessä ei ole kuitenkaan tilaisuutta arvioida kuin suppeasti tekstissä esiin nostettua perustilannetta.

to ei siis vaikuta seuraantoa edeltäneen prosessin pätevyYTEEN.⁹³ Seuraajan asemaa arvioidaan jatkuvuus- ja sidonnaisuusperiaatteen pohjalta.⁹⁴

Asianosaisseuraannon käsitteeseen perustuva ajattelu näyttäisi johtavan siihen, ettei seuraanto sellaisenaan ainakaan paranna seuraajan asemaa niin, että hän voisi vedota uusiin seikkoihin riippumatta siitä, olisiko edeltäjä voinut niihin vedota. Häntä ei arvioida uutena asianosaisena, joka voisi arvioida vetoamistaan puhtaalta pöydältä eikä hänelle voida antaa anteeksi myöhäistä vetoamista ei ole voinut -perusteella. Seuraaja ei siis yleensä voi saada myöhäistä vetoamista anteeksi sillä yksinkertaisella syyllä, että hän ei ole voinut vedota seikkaan aikaisemmin, koska hän ei ole ollut asianosaisen asemassakaan aikaisemmin.

Seuraajan kannalta jäisi näin ollen ratkaisevaksi, onko hänellä ollut pätevä aihe vedota seikkaan tai todisteeseen vasta korkeimmassa oikeudessa. Kun pätevän aiheen tärkeimpänä kriteerinä on prosessaamisen huolellisuuden arviointi, sitä arvioidaan kummankin omien olosuhteiden mukaan. Jos käsillä on neutraali anteeksiantoperuste kuten hovioikeuden ratkaisun jälkeen muuttunut oikeustila, johon kummallakaan ei ole tilaisuutta vedota, pätevä aiheen arviointi on sekä edeltäjään että seuraajaan nähden yhtäläistä.

Jos kyse on seikasta, johon edeltäjä olisi voinut vedota, mutta on sen huolimattomuuttaan laiminlyönyt, asianosaisseuraannon käsitteestä näyttää johtuvan, että huolimaton prosessaaminen koituu seuraajan vahingoksi, vaikka hän itse ei ole ollutkaan huolimaton. Mutta sellaisissa tilanteissa, joissa edeltäjän taitamattomuus voidaan antaa anteeksi, seuraajan pitäisi saada tämä hyväkseen. Esimerkiksi jos yksityishenkilö on ollut maallikkona yksin ilman lainoppinutta apua vastaamassa velkomuskanteeseen eikä ole ymmärtänyt vedota hankalasti havaittavaan velan vanhentumiseen, vastaajan kuolinpesän selvittäjänä oleva asianajaja saa tähän vastatosiseikkaan myöhässä tapahtuneen vetoamisen anteeksi, jos se olisi perittäväällekin anteeksi annettu.

En ole havainnut, että asianosaisseuraantoa koskeva preklusio olisi ollut esillä korkeimman oikeuden käytännössä. Sen sijaan asianosaisseuraantoa lähellä olevan itsenäisen väliintulijan asemaan on otettu kantaa ratkaisussa *KKO 2004:11*. Jutussa oli kysymys hovioikeudessa tapahtuneesta väliintulosta. Korkein oikeus totesi, että väliintulijan oikeutta vedota uusiin seikkoihin ja todisteisiin rajoitti, kuten varsinaista asianosaistakin, OK 25:17:n säännös. Tämä tarkoitti, että väliintulijan vetoamisoikeus

⁹³ Ks. *Lappalainen* Asianosaiset 2012 s. ja *Ekelöf – Boman II* 1996 s. 152 ss ja *Lindell* 1993 s. 375 ss.

⁹⁴ Ks. *Hupli* 2006 s. 134.

ei ollut laajempi kuin asianosaisen. Korkein oikeus totesi kuitenkin, että väliintulijan ja asianosaisen tarpeet vedota erilaiseen selvitykseen saattoivat poiketa toisistaan ja se voitiin ottaa huomioon pätevää aihetta arvioitaessa. – Ratkaisun perustelut näyttävän seuraavan jatkuvuus- ja sidonnaisuusperiaatetta, mutta joustavan jonkin verran tilannekohtaisen arvioinnin hyväksi. Perustelujen mukaista ajattelutapaa voi suositella lähtökohdaksi myös asianosaisseuraantoihin.

Oikeuskirjallisuudessa Lindell ja Hupli ovat puoltaneet jatkuvuus- ja sidonnaisuusperiaatteesta luopumista, Lindell yleisesti ja Hupli tarkastelemassaan erityistapauksessa.⁹⁵ Lindell perustelee kantaansa ensiksikin sillä, että kysymys on seuraajan eduista. Seuraannon jälkeen seuraajalla on etunsa ja oikeutensa puolustettavanaan ja niitä hänen pitää saada puolustaa täysin määrin, muuten asianosaisseuraannon tarkoitus ei toteudu. Prosessitaloudellisesti on joka tapauksessa tehokkaampaa, että asia hoidetaan vanhassa prosessissa kuin uudessa, jossa seuraaja olisi itsenäinen asianosainen.

Hupli tarkastelee konkurssiin joutuneen velallisen aikanaan aloittamaa oikeudenkäyntiä, jossa velallinen on vaatinut oikeustoimen julistamista pätemättömäksi. Konkurssin jälkeen konkurssipesä vetoaa kanteen perusteeksi myös takaisinsaantiperusteeseen. Hupli viittaa Lindellin perusteluihin ja lisäksi siihen, että vasta konkurssi herättää tarpeen tutkia asiassa myös takaisinsaantiperusteet. Olisi myös periaatteelliselta kannalta epäilyttävää, jos velallinen voisi laiminlyönneillään heikentää pesän asemaa konkurssitakaisinsaannissa.

Huplin mainitsemassa seuraantotapauksessa hänen esittämänsä asiasyyt puoltavat sinänsä – Huplin termein – preklusion murtamista ainakin silloin, kun seuraanto tapahtuu käräjäoikeusprosessin alkuvaiheessa. Mutta jos seuraanto tapahtuu vasta hovioikeuden ratkaisun jälkeen, korkeimmassa oikeudessa vastaan voi tulla instanssijärjestyksen periaate. Takaisinsaantiperusteeseen vetoamisen salliminen saattaa tehdä jutusta huomattavasti laajemman ja edessä olisi joka tapauksessa sen palauttaminen todennäköisesti käräjäoikeuteen asti. Tällöin voidaan kysyä, mitä hyötyä asianosaisseuraannosta preklusion murtajana saadaan. – Tässä yhteydessä asiaan ei ole mahdollisuutta paneutua tämän enempää.

⁹⁵ Ks. Lindell 1993 s. 374–381 ja Hupli 2006 s. 139–141.

5.1.3 Tuomioistuimen materiaalisien prosessinjohton puutteet ja muut menettelyvirheet

Joskus voidaan havaita, että seikka ja todiste olisivat tulleet prosessin kohteeksi, jos tuomioistuin olisi noudattanut materiaalisien prosessinjohton normeja asianmukaisesti.⁹⁶ Tämä voi vaikuttaa pätevän syyn olemassaolon arviointiin.

Toisaalta voitaneen lähteä myös siitä, että jos tuomioistuin on kiinnittänyt prosessinjohtossaan huomiota seikkaan tai todisteeseen, mutta asianosainen on torjunut vetoamismahdollisuuden, asianosainen on puolensa valinnut ja saa kantaa riskin valinnastaan.⁹⁷

Tapauksessa *KKO 2005:69* korkein oikeus katsoi, että alemmat oikeudet olivat arvioineet todistustaakan väärin. Tästä syystä asianosaiset saivat esittää uusia todisteita korkeimmassa oikeudessa.

KKO 2005:69:n otsikko on kysymysmuodossa: Kysymys todistelusta ja todistustaakasta yritysten väliseen liikesuhteeseen perustuvaa saatavaa koskevassa asiassa. Kysymys myös preklusiosta.

Jutussa kantaja Ingosstrahin (I) ja vastaaja Stockmannin (S) välillä oli maksukorttisopimus, jonka mukaan maksukortin saaneet I:n eräät työntekijät olivat oikeutettuja ostamaan tuotteita S:n tavaratalosta. I:n ja S:n välillä oli muutakin liiketoimintaa, muun muassa rakennusurakoita. I väitti suorittaneensa S:lle 1,5 miljoonaa dollaria, josta pääosa kohdistui urakoihin ja noin 200 000 maksukorttitilin etumaksuksi. I velkoi S:ltä ennakosta käyttämätöntä jäänyttä 112 000 dollaria. Käräjäoikeus katsoi, että I oli velvollinen näyttämään toteen, että 200 000 dollarin suorituksessa olisi kysymys maksukorttitilin etumaksusta. Kun se ei ollut tätä taakkaansa täyttänyt, käräjäoikeus hylkäsi kanteen. I vetosi hovioikeudessa uusiin kirjallisiin todisteisiin. Hovioikeus katsoi todisteiden prekludoituneen. Korkeimmassa oikeudessa toimitettiin valmistelutunto. Kumpikin asianosainen pyysi saada esittää uutta kirjallista todistelua.

Preklusiota koskevassa käsittelyratkaisussa lausuttiin seuraavasti:

”Prosessinjohto alemmissa oikeuksissa ei ole ollut kaikilta osiltaan asianmukaista. Todistustaakka on arvioitu väärin ja keskeisiltä osiltaan sivuutettu. Tämä on johtanut yllätyksellisiin ratkaisuihin, joihin Ingosstrah ei ole ollut velvollinen varautumaan. Tämän vuoksi korkein oikeus on järjestänyt asiassa edellä mainitun valmistelutunnon ja varannut asianosaiselle tilaisuuden esittää selvitystä.”

⁹⁶ Ks. *Leppänen* 1998 s. 368 ss.

⁹⁷ Ks. jäljempänä jaksossa 6.3 in fine selostettua ratkaisun *KKO 1999:63* kommentointia ja erityisesti esittelijä Antilan mietintöä.

Tapauksessa alemmat oikeudet arvioivat ilmeisesti kantajan todistustaakkaa jäykästi ja kaavamaisesti itse oikeussuhteen monitahoisuutta huomioon ottamatta. Korkein oikeus arvioi oikeussuhdetta ja sen mukaista todistustaakkaa toisin ja ilmeisesti niin, että kantajan esittämän perusnäytön jälkeen kiistämisperusteita koskeva näyttövelvollisuus oli siirtynyt vastaajalle. Kummallakin puolella oli pätevä aihe esittää näyttönsä korkeimmassa oikeudessa.

5.1.4 Asianosaisen erehdyksen korjaaminen

Yleinen periaate on, että asianosainen vastaa asiamiehensä virheestä. Jos asiamies on huolimattomuuttaan jättänyt seikkaan tai todisteeseen vetoamatta, se käy päämiehen vahingoksi.⁹⁸ Pätevän syyn mittapuun lähtökohta on objektiivinen. Jos asianosainen käyttää asiamiestä, asiamieheltä vaaditaan asianajoalan keskimääräisiä tietoja ja kykyä. – Seuraavat kaksi ratkaisua koskevat preklusiota hovioikeudessa. Yleisen kysymyksenasettelun kannalta ne soveltuvat myös KKO-preklusioon.

KKO 2006:54: Pankki oli kärjäoikeudessa vaatinut luoton takaajilta perusteettoman edun palauttamista katsoen näiden hyötyneen perusteettomasti pankin kustannuksella, kun pankin sanottuun luottoon kohdistama suoritus päävelalliselta oli osaksi peruutunut lainvoimaisen tuomion johdosta. Koska pankin kanne ei ollut perustunut vastaajien antamien takausten voimassaoloon vaan takausvastuun lakkaamisesta aiheutuvan edun perusteettomuuteen, kärjäoikeus ei olisi saanut perustaa ratkaisuaan siihen, että vastaajat olivat velvolliset kanteessa vaadittuun suoritukseen antamiensa takausten perusteella.

Korkeimman oikeuden tuomioista ilmenevin perustein katsottiin, ettei pankilla ollut oikeutta vedota takausvastuuseen enää hovioikeudessa.

Tässä tapauksessa kantajana ollut pankki oli velkonut sinänsä takaajan asemassa olleilta velallisilta saatavaansa perusteettomana etuna ja vasta vastauksessaan hovioikeudessa nimenomaisesti vedonnut vaihtoehtoisena perusteena takauksittomuuksiin. Kärjäoikeus oli hyväksynyt kanteen takauksittomuuden perusteella, vaikka pankki oli kärjäoikeudessa nimenomaisesti lausunut, ettei se vetoa takauksittomuuksiin, jotka olivat tulleet esiin vain vastaajien vastauksesta. Korkein oikeus katsoi, että kantajanpan-

⁹⁸ Poikkeuksena on katsottu olevan tilanne, jossa asiamies on toiminut törkeän huolimattomasti ja päämies vilpittömästi; ks. *Leppänen* 1998 s. 354.

kin vetoamis- tai väittämistaakka oli subjektiivinen. Sen itsensä olisi tullut vedota takauksiin jo käräjäoikeudessa eikä vasta vastauksessaan hovioikeuteen. Kun pankki ei ollut saattanut todennäköiseksi, että sillä olisi ollut pätevä aihe olla vetoamatta takausvastuusiin jo käräjäoikeudessa, korkein oikeus katsoi, että vaihtoehtoiseen seikkaan eli takaussitoumukseen vetoaminen oli prekludoitunut hovioikeudessa. – Kanne hylättiin, kun vastaajien ei katsottu saaneen perusteetonta etua pankin kustannuksella. Takaajien takausvastuun ei nimittäin katsottu vanhentumisen takia lakanneen.

Tapauktietojen perusteella⁹⁹ näyttää siltä, että kanteen perustaminen perusteettoman edun mukaisesti seikkoihin oli pankin tietoinen valinta, koska se arveli takaussitoumuksien vanhentuneen. Pankki ei siis tahtonut koettaa edes kepillä jäätä vanhentumattomuuden puolesta, vaikka ennakkopäätöksen *KKO 1992:114* pohjalta siihen oli vahvoja perusteita, kuten alemmat oikeudet ja korkein oikeuskin obiter dictum totesivat. Pankin valitseman virheellisen kanneperusteiden takia jutussa jouduttiin aineellisesti väärään lopputulokseen, mutta se ei preklusioratkaisuun vaikuttanut.¹⁰⁰

Toisessa tapauksessa käräjäoikeuden jonkin verran ponnettoman prosessinjohtoon takia saattoi olla tulkinnanvaraista, oliko vastaajana ollut työnantaja vedonnut työntekijän irtisanomisperusteena myös kollektiiviperusteeseen.

KKO 2003:4: Kysymys siitä, oliko työnantaja kiistäessään perusteettomasta työsopimuksen päättämisestä vaadittua korvausta koskevan kanteen käräjäoikeudessa vedonnut sellaisiin seikkoihin, joiden nojalla käräjäoikeuden olisi tullut tutkia, oliko työnantajalla oikeus irtisanoa työntekijä myös taloudellisista ja tuotannollisista syistä. – Kysymys myös käräjäoikeuden prosessinjohtosta.

Vastustaessaan työsopimuksen perusteettomaan irtisanomiseen perustuvaa korvauskannetta työnantaja oli vedonnut siihen, että maalaamon tuotannon johtajana toiminut työntekijä oli jättänyt noudattamatta asiakkaan vaatimaa tavarantoimitusta. Tältä pohjalta asiassa oli oikeudellisesti kyse siitä, oliko työnantajalla ollut vanhan 1970 työsopimuslain 37.2 §:n tarkoittama erityisen painava syy irtisanoa työsopimus, koska työntekijä oli rikkonut velvollisuuksiaan (individuaaliperuste). Työnantaja oli vastauksessaan viitannut myös siihen, että työntekijän laiminlyönnit olivat olleet jatkuvia ja että hänen aikaisempi laiminlyöntinsä oli aiheuttanut asiakkaan

⁹⁹ Ks. erityisesti korkeimman oikeuden esittelijän mietintö.

¹⁰⁰ Toisin kuin esittelijän mietinnössä korkeimman oikeuden tuomion perusteluissa ratkaisua ei tältä kannalta pohdita.

menetyksen ja johtanut maalaamon tappiollisuuteen. Tältä osin kysymys oli siitä, missä tarkoituksessa asiakkaan menetykseen ja maalaamon tappiollisuuteen oli vedottu: tarkoittiko työnantaja vain sitä, että työntekijän laiminlyönnit olivat erityisen moitittavia ja vakavia, vai myös sitä, että työ oli vähentynyt taloudellisista ja tuotannollisista syistä siten, että työnantajalla oli oikeus irtisanoa työ sopimus myös kollektiiviperusteella.

Painavammat perusteet puhuivat sen puolesta, että työnantajayhtiö oli vedonnut vain individuaaliperusteeseen. Käräjäoikeuden valmisteluistunnon ja pääkäsittelyn pöytäkirjan yhteenvedosta ilmeni, että riitakysymyksiä oli katsottu erityisen syyn eli työntekijän henkilöön liittyvän irtisanomisperusteiden olemassaolo. Tämä irtisanomisperuste poikkesi niin merkittävällä tavalla taloudellisesta ja tuotannollisesta irtisanomisperusteesta, ettei työnantajan voitu katsoa esimerkiksi tietämättömyydestä tai erehdyksestä jättäneen kollektiiviperusteeseen vetoamatta. Tältä pohjalta katsottiin, että käräjäoikeuden ei ollut tarpeen prosessinjohtokeinoinkaan enempää selventää, mihin yhtiö tarkoitti vedota. Kun yhtiö ei ollut saattanut todennäköiseksi, ettei se olisi voinut vedota kollektiiviperusteeseen jo käräjäoikeudessa tai että sillä olisi ollut pätevä aihe olla tekemättä niin, sillä ei ollut oikeutta vedota tähän seikkaan myöskään hovioikeudessa.

Asiassa on selvää, että mainitut taloudelliset ja tuotannolliset syyt olivat olemassa ja työnantajan tiedossa jo kun asia oli käräjäoikeusvaiheessa. Tämän takia asiassa ei ollut kyse *ei voinut* -perusteesta, vaan pätevästä aiheesta. Mitään pätevää aiheeseen liittyvää työnantaja ei tuonut esiin.

Tapauksen seikastosta tulee selvästi ilmi se, että siviiliasiassa väittämistaakan piiriin kuuluvissa oikeustositseikoissa on selvästi mukana oikeudelliset näkökohdat. Jos katsottaisiin, että oikeustositseikat olisivat pelkkiä raakoja tapausfaktoja, vastaajan asemassa olevan työnantajan olisi ehkä voitu katsoa täyttäneen vastatositseikkaa koskevan vetoamisvelvollisuutensa, kun se oli tuonut esiin asiakkaan menetyksen ja maalaamon tappiollisuuden. Jutussa oli kuitenkin kantajana olleen työntekijän kannalta olennaista, kumpaan oikeudelliseen kategoriaan – individuaalisyyhin vai kollektiiviperusteisiin – työnantaja tahtoi vetoamisensa perustaa. Tässä yhteydessä ja näissä olosuhteissa työnantajan vetoamista ei ollut perusteita yhdistää kollektiiviperusteisiin.¹⁰¹

Syyttäjältä voidaan vaatia hyviä tietoja rikos- ja rikosprosessioikeudesta.

KKO 2010:36: Jutussa oli kyse siitä, oliko metallirunkoisella tuolilla tehty pahoinpitely törkeä. Syyttäjä oli alemmissa oikeuksissa vedonnut

¹⁰¹ Ks. tapaukseen liittyvistä materiaallisen prosessinjohton kysymyksistä *Vaitoja* 2014 s. 221–222.

siihen, että tekoväline oli RL 21:6.1:n 3-kohdassa tarkoitettu hengenvaarallinen väline ja että teko oli kokonaisuudessaan törkeä. KKO:ssa syyttäjä vetosi lisäksi siihen, että teko oli asianomistajan puolustuskyvyttömyyden takia tehty myös erittäin raa'alla tai julmalla tavalla. Näihin seikkoihin vetoamisen katsottiin prekludoituneen eikä seikkoja tutkittu enää KKO:ssa.

Tapauksessa raaka ja julma tekotapa katsottiin oikeustosisaikaksi eikä oikeudelliseksi luonnehdinnaksi. Saattoi olla, että syyttäjä oli kiireessä ajatellut yhden perusteen, eli tekovälineen, riittävän viemään teon törkeäksi.

Lähtökohtana on, että asia on selvitettävä oikeudelliselta ja tosiasiapuoleltaan perusteellisesti jo ennen prosessiin ryhtymistä. Faktapohjaa koskevaa huolimattomuutta ja virheellistä juridista analyysiä ei yleensä anneta anteeksi. ”Preklusiosääntelyn painopiste on preventiossa.”¹⁰² Säännöksiensoveltamiskäytäntö näyttää korostavan ammattitaitoista ja huolellista prosessaamista. Kaikissa edellä mainituissa kolmessa jutussa asioita ajaneet ammatillaiset olivat tehneet virheellisiä ratkaisuja, joita ei annettu anteeksi.

Vaikka näissä tapauksissa ei toisenlaisiin arvioihin ollut aihetta, tilanteet voivat vaihdella. Jutut ovat erilaisia, eikä kaikkia pidä ajaa samalla tavalla. Joskus prosessiekonomisille näkökohdille voidaan antaa merkitystä, mutta prosessitaktisille syille ei.¹⁰³ Inhimillistä on, että virheitä tulee huolellisellekin eikä kaikkea voi tietää etukäteen; juttu voi elää joskus arvaamattomasti. Joskus huolimattomalta ja virheelliseltä näyttävän menettelyn syynä ovat monet tekijät; syynä voi olla osaksi myös toisen asiaosaisen ja vielä lisäksi tuomioistuimen menettely. Nämä seikat on syytä ottaa lopullisissa arvioissa huomioon.

Jos asianosainen ajaa asiaansa itse, arvion lähtökohtana ovat edelleen keskimääräisen maallikon kyvyt, mutta arviota voidaan täydentää hänen subjektiivisilla kyvyillään.¹⁰⁴

5.2 Täydentävät harkintaperusteet

Edellisessä jaksossa oli kysymys varsinaisista anteeksiantoperusteista, jotka saattoivat yksinään riittää anteeksiantoperusteeksi. Tässä jaksossa otetaan esille sellaisia seikkoja, joille on annettu merkitystä joko varsinais-

¹⁰² *Leppänen* 1998 s. 18.

¹⁰³ *Ks. Jokela* 2010 s. 341

¹⁰⁴ *Ks. Leppänen* 1998 s. 355 ss. ja *Jokela* 2015 s. 50.

ten anteeksiantoperusteiden tai muiden seikkojen ohella anteeksiantoa harkittaessa. Itse preklusiosäännöksestä OK 30:7:stä voidaan panna merkille, että anteeksiantoperusteissa ei mainita kohtuullisuutta (joka voisi viitata väärän tuomion uhkaan) eikä prosessuaalista tarkoituksenmukaisuutta (joka voisi viitata menettelyn epätarkoituksenmukaiseen paisumiseen) eikä myöskään vastapuolen suostumukseen kuten OK 6:9.2:ssa. Lainopissa näille seikoille on annettu merkitystä erityisesti alioikeusprosessissa¹⁰⁵; korkeimman oikeuden käytännössä kuitenkin vain kaksi ensiksi mainittua seikkaa ovat olleet esillä.

5.2.1 Uuden seikan tai todisteen vaikutus prosessin kulkuun

Preklusion tarkoitus keskittää prosessia ja estää tarpeeton jutun paisuminen puoltaa sitä, että huomiota kiinnitetään myös siihen vaikutukseen, joka seikkaan tai todisteeseen vetoamisella on prosessin kulkuun. On kysyttävä, hajottaako ja paisuttaako uuteen seikkaan ja todisteisiin vetoaminen prosessia kohtalokkaasti tai sietämättömästi. Muutoksenhaussa joudutaan kiinnittämään huomiota siihen, seuraako vetoamisen sallimisesta myös instanssijärjestyksen periaatteen järkkäytyminen. Lisäksi kaikissa tapauksissa on pidettävä silmällä, voidaanko prosessin toisen osapuolen puolustautumismahdollisuudet turvata.

Ratkaisussa *KKO 2015:28*, jossa varsinaisena anteeksiantoperusteena oli muuttunut säännöksen tulkinta, annettiin asiassa merkitystä sille, että oikeudenkäynti korkeimmissa oikeudessa ei sanottavasti laajentunut sen johdosta, että Lindorff Oy:n sallittiin vedota uuteen seikkaan ja sen edellyttämiin todisteisiin (perustelujen kohta 13). Uusi seikka ja todiste olivat yksinkertaisia tutkia, jopa niin yksinkertaisia, ettei juttua ollut syytä palauttaa. Tässä tapauksessa täydentävä harkintaperuste vahvensi varsinaisen anteeksiantoperusteen painoa.

Sen sijaan ratkaisussa *KKO 2005:69*, jossa anteeksiantoperusteena oli alempien oikeuksien menettelyvirhe, merkitystä ei annettu sille, että oikeudenkäynti laajeni korkeimmissa oikeudessa selvästi suullisine käsittelyineen ja lisääineistoinen.¹⁰⁶ Samantyyppinen harkinta ilmenee ratkaisussa *2015:51*. Siinä jutun ilmeinen laajentuminen puhui anteeksiantoa vastaan, mutta lopullisessa punninnassa sen merkitys jäi vähäiseksi, kun anteeksi-

¹⁰⁵ Ks. *Leppänen* 1998 s. 361 ss. ja *Jokela* 2015 s. 50 ss.

¹⁰⁶ Ks. myös jäljempänä jaksossa 6 käsiteltävässä tapauksessa *KKO 1999:63* vähemmistön perustelut, jossa asianosaisen taitamattomasta prosessaamisesta johtunut preklusio olisi annettu anteeksi, koska keskittäminen ei olisi vaarantunut.

annon puolesta puhuivat useammat ja painavammat näkökohdat, muun muassa hovioikeuden virheellinen arviointi todistelukykyksessä. – Näiden tapausten perusteella voi siis väittää prosessin laajenemisesta johtuvalta haitalta on vähemmän painoa silloin, kun anteeksiannon varsinaisena perusteena eli punninnan toisella puolella on tuomioistuimen virhe.

5.2.2 Todisteen tai seikan merkitys jutun lopputulokselle

Jos seikka tai todiste näyttää olevan kerta kaikkiaan ratkaiseva jutun lopputuloksen kannalta, vaikuttaako tämä pätevän syyn harkintaan? Hovioikeus- ja käräjäoikeuspreklusiota koskevissa lainvalmistelutöissä kysymykseen on vastattu myöntävästi.¹⁰⁷

Aiheellisesti on kuitenkin huomautettu, että tämä perusteen laava hyväksyminen voi johtaa koko preklusiosääntelyn vesittymiseen. Kirjallisuudessa onkin katsottu, että ratkaisu olisi yksi seikka muiden joukossa pätevän syyn olemassaoloa harkittaessa: mitä ratkaisevampi esimerkiksi todiste on, sitä enemmän vaaka kallistuu pätevän syyn puolelle.¹⁰⁸ Valehtelevalle kantajan tapauksessa KKO 1999:91 todisteen ratkaisu on nostettu täydentäväksi perusteluksi, mutta ratkaisu olisi ollut hyväksyttävä pelkän valehtelunkin perusteella.

Seikkapreklusiota koskevassa ratkaisussa *KKO 2006:54* seikan merkittävyydelle ei annettu merkitystä. Seikkaan vetoamattomuus oli kantajalle kohtalokasta; kantaja hävisi juttunsa tästä syystä, mutta vetoamattomuus oli alun perin kantajan nimenomainen tarkoitus ja tietoinen valinta, jonka myöhäinen katuminen ei enää sitä pelastanut. Todistepreklusiota koskevassa punnintaratkaisussa *KKO 2015:51* todisteen ilmeisen suuri merkitys painoi anteeksiannon puolesta, mutta vain yhtenä tekijänä muiden joukossa. Jäljempänä jaksossa 6 käsiteltävässä tapauksessa *KKO 1999:63*, jossa preklusiota ja sen anteeksiantoa pohtivat vähemmistö ja mietinnön jättänyt esittelijä, tämä näkökohta oli esittelijän mietinnössä esillä.

Näyttää siltä, että korkein oikeus on aiheellisesti pysynyt tässä kysymyksessä varovaisella ja pidättyvällä linjalla.

¹⁰⁷ Ks. HE 15/1990 vp s. 3 ja 126.

¹⁰⁸ Ks. *Leppänen* 1998 s. 362.

5.2.3 Vastapuolen kanta

Eräiden muiden maiden preklusiosääntelyssä annetaan merkitystä myös vastapuolen kannalle: jos vastapuoli hyväksyy vetoamisen, asiaan ei puututa. Näin asia on nykyisin säännelty meilläkin alioikeuspreklusiossa todisteiden osalta (OK 6:9.2)¹⁰⁹, mutta hovioikeus- ja korkein oikeus-preklusiossa kysymys on sääntelemättä. Pääperiaate on kuitenkin selvä: preklusiosäännöksiä sovelletaan viran puolesta. Preklusiosääntelyyn ottaminen ei vaadi vastapuolen väitettä eivätkä asianosaiset voi myöskään sopia säännöksiä soveltamatta jättämisestä. Pätevän syyn arvioinnissa suostumukselle voidaan kuitenkin antaa merkitystä.¹¹⁰ KKO-preklusiosääntelyä koskevia ratkaisuja en tästä kysymyksestä ole havainnut.

Oikeudellisen elämän tilanteet vaihtelevat. Korkeimman oikeuden suullisissa käsittelyissä on eteen tullut tilanteita, joissa on ollut harkinnanvaraista, merkitseekö vetoaminen uuteen seikkaan vetoamista vai onko kysymys alkuperäisen vetoamisen täydentämisestä taikka tarkentamisesta. Jos toinen osapuoli ei asiaan puutu, vaan vastaa vetoamiseen, koko ongelma saatetaan sivuuttaa. Korkeimmassa oikeudessa käydään mieluummin oikeutta aineellisen oikeuden kysymyksistä kuin oikeudenkäynnistä.

5.3 Pätevä aihe yleislausekkeena

Edellä olevan tarkastelun pohjalta voidaan kysyä, onko pätevä aihe -perustetta sovellettu yleislausekkeena. Jos yleislausekkeella ymmärretään sitä, että sen pohjalta voidaan ottaa huomioon monenlaisia anteeksiantoperusteita, pätevä aihe -perustetta voidaan epäilemättä sanoa yleislausekkeeksi. Perusteet, jotka ovat johtaneet preklusiosääntelyyn, ovat varsin heterogeenisiä.

Entä pohjautuvatko ratkaisut yhteen ratkaisuperusteeseen vai onko pätevän aiheen katsottu olevan käsillä vasta useiden seikkojen yhteisvaikutuksena ja vastakkaisten seikkojen punninnan pohjalta?

Käsittelyjen tapauksien pohjalta näyttää siltä, että sekä preklusiosääntelylle kalliutuvat että sen sivuuttamiseen johtaneet ratkaisut on rakennettu pääosin yhden perusteen varaan: kantajan nimenomainen väärä valinta (KKO 2003:4 ja 2006:54); syyttäjän erehdys (KKO 2010:36); tuomioistui-

¹⁰⁹ Ks. *Sippo – Välimaa* 2003, s. 233–234, jossa katsotaan, että vastapuolen myönteiselle kannalle tulisi antaa varsin painava merkitys myös seikkapreklusiossa.

¹¹⁰ Ks. *Leppänen* 1998 s. 362.

men selvä menettelyvirhe (KKO 2005:69); muuttunut prosessuaalinen asema (KKO 1999:91 ja 2002:100) sekä prejudikaatilla kokonaan muutettu oikeusohje (KKO 1996:135). Ainakaan näistä ratkaisuista ei voida havaita monien seikkojen yhteisvaikutusta eikä punnintaperusteluja. Näyttää siltä, että pätevä aihe -perustetta on sovellettu tavallisimmin joko–tai-menettelmällä: joko peruste on ollut selvästi pätevä tai se ei ole ollut lähelläkään. Tätä voidaan pitää perusteltuna, kun kyse on prosessisäännöksistä. Selvyys ja yleiskatsauksellisuus ovat usein parempia arvoja kuin hajanainen ja vaikeasti hahmotettava tapauksellinen oikeudenmukaisuus.

Tapauksessa *KKO 2015:28* on käytetty täydentävänä lisäperusteluna sitä, ettei oikeudenkäynti sanottavasti laajentunut sen johdosta, että valittajan sallittiin vedota uuteen seikkaan ja todisteeseen. Ratkaisu *2015:51* näyttää olevan aineistossa ainoa, jossa ratkaisuun on päädytty usean seikan yhteisvaikutuksen ja kokonaisuusharkinnan pohjalta.¹¹¹ Tuossa tapauksessa pätevä aihe -perustetta on käytetty samantyyppisesti kuin kohtuullistamislausekkeita siviilioikeudessa ja siis niiden tyyppisenä yleislausekkeena.

Näiden kahden ratkaisun pohjalta ei voida väittää, että perustelut olisivat muuttuneet joko–tai-perusteluista punnintaratkaisuihin. Oikeampaa lienee todeta, että perustelutavat ovat monipuolistuneet siten, että punnintaratkaisutkin ovat mahdollisia, vaikka tavallisempia olisivat edelleen joko–tai-perustelut.

5.4 Huolellisen prosessaamisen mittapuu

Tapauksista ei ole helppoa yleistää, millaista huolellisen prosessaamisen mittapuuta niissä on vaadittu, koska tilanteet ja asetelmat vaihtelevat. Joku-nen havainto voidaan tehdä.

Alan ammattilaisilta, syyttäjiltä ja asianajajilta, vaaditaan ammattitaitoa. Huonoa aineellisen oikeuden tai prosessioikeuden osaamista ei anneta anteeksi, vaikka tuloksena voi olla aineellisen oikeuden kannalta väärä tuomio (KKO 2003:4, 2006:54 ja 2010:36). Helpoimmin preklusio annetaan anteeksi, jos tuomioistuin on tehnyt menettely- tai aineellisen oikeuden arviointivirheen (KKO 2005:69). Sama koskee tilanteita, joissa uusi vetoaminen perustuu seikkoihin, joihin asianosainen ei ole voinut vaikuttaa (KKO 1996:135). Myös vastapuolen odottamattomasta menettelystä johtuvaa vetoamista on ymmärretty (KKO 1999:91).

---

¹¹¹ Samoin jäljempänä jaksossa 6 käsiteltävässä ratkaisussa *KKO 1999:63* vähemmistön perustelut.

Vaikeimpia ovat tapaukset, joissa uusi vetoaminen johtuu siitä, että asianosainen on arvioinut menestyvänsä suppeammalla prosessiaineistolla kuin mihin hänellä olisi ollut mahdollista vedota. Näissä tilanteissa paino asetetaan niille perusteille, miksi on tyydytty suppeaan aineistoon. Jos valinnalla on myös hyväksyttävät oikeudelliset perusteet, preklusio saa väistyä (KKO 2015:28). Vaikka pelkkä prosessiekonomia ei asiaa ratkaise, juttu kokonaisuudessaan on syytä ottaa harkinnassa huomioon. Pientä asiaa voi olla perusteltua ajaa suppealla aineistolla – erään kollegani sanoi: ”Hyttystä ei tarvitse ampua tykillä.” Ja vaikka laajaa ja vaikeaa asiaa on valmisteltava ja ajettava kaikella huolella, sellainen juttu voi olla myös herkkä muuttumaan ja muutokset voivat vaatia joustavaa reagointia.

5.5 Asianajollisia ja menettelyllisiä kysymyksiä

Asianajollisesti on olennaista, että pyyntö vedota uudelta näyttävään tai uuteen oikeustositseikkaan taikka todisteeseen perustellaan. Siis silloin kun asiamies on epävarma, onko kyse uudesta seikasta tai todisteesta, on yritettävä perustella, millä juridisilla perusteilla kyse ei ole uudesta seikasta tai todisteesta. Siltä varalta, että seikka tai todiste katsottaisiin uudeksi, on taas syytä esittää konkreettisesti – eikä vain lakitekstiä jäljentäen – ne perusteet, mistä syystä seikkaan tai todisteeseen ei ole voitu vedota aikaisemmin, taikka mikä on se tässä tilanteessa käsillä oleva pätevä aihe olla aikaisemmin vetoamatta. Jos siis asiamies vetoaa esimerkiksi vain siihen, että seikkaan ei ole aikaisemmin voitu vedota perustelematta, mikä on se konkreettinen syy – esimerkiksi HO:n ratkaisun jälkeen muuttunut oikeustila – hän ottaa riskin, ettei vetoamista katsota luvalliseksi.

Silloin kun muutoksenhakija on vedonnut uuteen seikkaan tai todisteeseen siten, että asiassa joudutaan pohtimaan preklusiota tai siitä poikkeamista, herää kysymys korkeimman oikeuden prosessinjohtotoimista. Tavallista on, että muutoksenhakijat eivät perustele vetoamistaan edes abstraktisti OK 30:7:ään vetoamalla puhuttamattakaan siitä, että he toisivat esiin ne juttuun liittyvät perusteet, miksi vetominen tulisi ottaa huomioon. Jos kyse on vakavasti otettavasta preklusiokysymyksestä, jaosto ryhtyy yleensä välitoimiin: muutoksenhakijalta tai vastapuolelta pyydetään lausuma siitä, miksi seikkaan tai todisteeseen vedotaan vasta nyt ja millä konkreettisilla juttuun liittyvillä perusteilla korkeimman oikeuden tulisi ottaa vaatimus huomioon. Toiselle osapuolelle varataan luonnollisesti tilaisuus vastata ja esittää omat vaatimuksensa.

6 ERÄS TAPAUS SEIKKAPREKLUSIOSTA

Pedagogisena kertauksena seikkapreklusiosta otan esiin ratkaisun *KKO 1999:63*, jossa tulivat esiin ensin väittämistaakka ja myöhemmin eriävissä mielipiteissä preklusio ja preklusion anteeksiantoperusteet. Kyse oli hovioikeuspreklusiosta riita-asiassa. Kun riita-asiassa preklusion edellytykset hovioikeudessa ovat samat kuin korkeimmassa, ratkaisu olisi ilmeisesti ollut sama, vaikka vetoaminen suosiolahjaan olisi tehty vasta korkeimmassa oikeudessa.

Ratkaisun otsikko kuuluu näin:

KKO 1999:63: Rintaperilliset A, B ja C eivät olleet kärjäoikeudessa rintaperillistä D vastaan ajamansa lakiosan täydennyskanteen perusteeksi vedonneet perittävän tarkoitukseen suosia lahjoituksella D:tä A:n, B:n ja C:n vahingoksi. Koska A, B ja C olivat vedonneet ainoastaan lahjoituksen ennakkoperintöluonteeseen, kärjäoikeus hylkäsi kanteen. Hovioikeus katsoi, että vaikka A, B ja C eivät olleet vedonneet kanteensa tueksi perittävän suosimistarkoitukseen, kärjäoikeus olisi voinut perustaa tuomionsa siihen, että kanteessa tarkoitettu lahja oli perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu suosiolahja. Perittävän tarkoitus hänen lahjoittaessaan omaisuuttaan ei ollut vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta välittömästi ratkaisuun vaikuttava seikka. Vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta on ollut välttämätöntä vedota ainoastaan kantajien oikeutta lakiosaan loukkaavaan lahjoitukseen. (Ään.)

6.1 Tapauksen ongelmat

Tapauksen kysymyksenasettelun ymmärtäminen vaatinee lyhyen selostuksen rintaperillisen lakiosasuojan perusteista. Suomen perintökaari (PK) perustuu tiukkaan lakiosasuojaan. Perittävä ei voi testamentilla eikä elinajaisilla luovutuksillaan loukata rintaperillisen lakiosaa. Toisin kuin esimerkiksi anglosaksisissa oikeusjärjestyksissä, meillä perittävän tahdonautonomiamia on supistettu rintaperillisten hyväksi. Ne perittävän elinaikanaan tekemät disponoinnit, joita vastaan annetaan lakiosasuojaa, ovat ennakkoperintö, suosiolahja ja testamenttiin rinnastuva lahja. Nämä kolme luovutustyyppiä ovat kaikki perusteiltaan lahjoja, mutta eroavat toisistaan kahdessa suhteessa: henkilösuhteidensa ja tarkoituksensa osalta.

Tapauksessa oli kyse ennakkoperinnöstä ja suosiolahjasta; prosessuaaliseksi ongelmaksi tuli niiden erilainen tarkoitus. Ennakkoperinnöksi katsottavan lahjan tarkoitus ei ole suosia yhtä perillistä toisen kustannuksella

vaan tarkoitus on, että luovutus otetaan huomioon vastaisessa perinnönjaossa. Suosiolahjan tarkoitus on nimensä mukaisesti taas suosia saajaa toisten kustannuksella, siis siten, ettei luovutusta oteta vastaisessa jaossa tasoituseränä huomioon. Luovuttajan tarkoitus on ennakkoperinnössä olla tasa-
puolinen mutta suosiolahjassa päinvastainen, siis suosia luovutuksen saajaan toisten vahingoksi. Luovuttajan tarkoitus selvitetään joko luovutuksen ehdoista tai olosuhteiden pohjalta.

Tapauksessa A, B ja C ajoivat lakiosantäydennyskannetta veljeään D:tä vastaan, koska heidän äitinsä oli lahjoittanut eräät asunto-osakkeet D:lle. Jutussa kantajat ajoivat kannetta sillä perusteella, että kyseessä oli ennakkoperintö ja vain ennakkoperintö; he olivat nimenomaisesti torjuneet vetoamasta suosiolahjaluonteeseen. Kantajien arvio näyttää osuneen tyystin harhaan. Luovutus ei voinut olla ennakkoperintö, mutta suosiolahja se oli.

Käräjäoikeus hylkäsi kanteen, koska suosiolahjaluonteeseen ei ollut vedottu. Kantajat valittivat hovioikeuteen vaatien kanteen hyväksymistä, koska kyse oli suosiolahjasta. He vaativat saada vedota luovutuksen suosimistarkoitukseen vasta hovioikeudessa, kun käräjäoikeuden pääkäsittelyssä kuullun viimeisen todistajan kertomuksesta ilmeni, että luovutus ei ollutkaan ennakkoperinnöksi katsottava. Kantajat lähtivät hovioikeudessa siitä, että suosimistarkoituksesta heillä oli väittämisen eli vetoamistaakka, mutta vetoamisoikeus oli prekludoitunut. Tämän vuoksi he vetosivat anteeksiantoperusteeseen: heillä oli pätevä aihe vedota siihen vasta hovioikeudessa.

Hovioikeus katsoi, että väittämistaakka ei koskenut luovutuksen luonnehdintaa suosiolahjaksi. Olennainen oikeustosisekka oli osakkeiden luovutus. Suosiolahjaluonne oli oikeudellista luonnehdintaa, johon voitiin vedota vasta hovioikeudessa. Kanne hyväksyttiin. – Mietinnön jättänyt esittelijä katsoi suosimistarkoituksen kuuluvan väittämistaakan piiriin. Kun siihen vedottiin vasta hovioikeudessa, se oli prekludoitunut. Myöskään anteeksiantoperustetta ei ollut käsillä. – D:lle myönnettiin valituslupa.

6.2 Väittämistaakka

Järjestyksessä ensimmäinen prosessuaalinen ongelma korkeimmassa oikeudessa koski *väittämistaakkaa*, siis sitä, tuliko kantajien vedota myös luovutuksen tarkoitukseen suosiolahjana. Käräjäoikeus oli väittämistaakan kannalla, hovioikeus ei. Korkeimman oikeuden enemmistö asettui hovioikeuden kannalle. Väittämistaakka koski vain sitä, että perittävä oli tehnyt

kantajien lakiosaa loukkaavan luovutuksen. Väittämistaakan piiriin ei kuulunut luovuttajan suosimistarkoitus. Suosimistarkoitus ei enemmistön mielestä ollut vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta välittömästi relevantti.

Vähemmistö sekä esittelijä olivat eri mieltä tässä kysymyksessä. He katsoivat, että suosimistarkoitus oli väittämistaakan piirissä. Kantajat olivat määräämisvaltansa mukaisesti valinneet vedotaennakkoperintöluonteeseen. Luovutuksen tarkoitus oli oikeudellisesti merkityksellinen ja siihen oli vedottava nimenomaisesti, jotta se voisi olla tuomion perusteena.

6.3 Preklusio

Kun enemmistö ratkaisi asian jo väittämistaakan perusteella, sen ei tarvinnut ottaa kantaa järjestyksessä seuraavaan ongelmaan eli *preklusioon*. Tältä osin esittelijä ja vähemmistö jatkoivat työtään. Kun hovioikeuspreklusiota koskeva kysymys ratkesi saman kysymyksen perusteella kuin väittämistaakan – kyse on lakiosan täydennyksen tuomitsemisen kannalta välittömästä seikasta, oikeustositseikasta – ja kun kyse oli riita-asiasta, suosimistarkoitukseen vetoaminen oli prekludoitunut vasta hovioikeudessa vedottuna.

Tämän jälkeen kysymys oli siitä, oliko kantajilla ollut tuolloisen OK 25:14.2:n mukaisesti (nykyisen OK 25:17.1) pätevä aihe olla vetoamatta suosimistarkoitukseen käräjäoikeudessa. Vähemmistö kiinnitti huomiota siihen, että kanne ratkaistiin perittävän subjektiivisen tahdon mukaan: oliko hänen tarkoituksensa ollut suosia vai ei. Kummassakin tapauksessa seuraamuksena on lakiosan täydennyksen tuomitseminen. Näin ollen preklusio tarkoituksena oleva oikeudenkäynnin keskittäminen ei vaarantunut, vaikka kantajat vetosivat suosimiseen vasta hovioikeudessa. Lisäksi vähemmistö viittasi siihen, että lainkäytön keskeinen tavoite on aineellisoikeudellisesti oikean ratkaisun tekeminen. Vähemmistö katsoi, että anteeksiantoperuste oli käsillä.

Esittelijä päätyi mietinnössään siihen, ettei anteeksiantoperuste ollut käsillä. Vähemmistön viimeinen argumentti – oikean tuomion tavoite – oli esittelijän mukaan seikka, joka voitiin ottaa harkinnassa huomioon, mutta sen ei yksin pitänyt asiaa ratkaista, koska se vesittäisi koko preklusiosääntelyn tarkoituksen. Tässä tapauksessa esittelijän kannassa oikeaa lopputulosta enemmän painoi se, että kysymys luovutuksen suosimistarkoituksesta oli ollut käräjäoikeuden valmistelussa nimenomaisesti esillä. Kantajien lainoppinut asiamies oli kuitenkin nimenomaisesti lausunut, ettei siihen

vedota. Se, että asiassa päädyttiin väärään tuomioon, oli näin ollen seurausta kantajapuolen omasta valinnasta.

6.4 Mietteitä

Tapauksessa on esillä tiivistetysti prosessisääntöjen kohtalonomainen merkitys ja vaikutus: miten säännöksiä sovelletaan ja tulkitaan, kun ensi näkemältä ne näyttävät vievän vääjäämättä väärään tuomioon.

Väittämistaakkakysymys koskee sitä, vaaditaanko lakiosan täydennyksen tuomitsemiseen se, että kantajien oli vedottava luovutuksen suosimistarkoitukseen vai riittikö, että on vedottu pelkästään lakiosaa loukkaavaan luovutukseen. Jos kysymys esitetään siinä muodossa, että onko vedottava ”suosiolahjaan”, voi helposti väittää, että kyse on oikeudellisesta luonnehdinnasta. Mutta jos kysyy, onko vedottava perittävän tahdontilaan, siis suosimistarkoitukseen, voinee yhtä helposti väittää, että tämä tahdontila on seikka, johon on vedottava.¹¹² Ymmärrän tätä jälkimmäistä vaihtoehtoa paremmin kuin edellistä. PK 7 luvun eli materiaalisen oikeuden näkökulmasta perittävän tarkoitus on keskeinen seikka arvioitaessa, voidaanko rintaperillisille antaa lakiosasuojaa perittävän elinaikaisia luovutuksia vastaan. Vertailukohtia saadaan muiltakin oikeudenoilta. Esimerkiksi rikosasiassa syyte on torso, jossa siinä on pelkkä tapahtumainkuvaus ilman väitettä vastaajan tahdontilasta.

Preklusiota koskevan kysymyksen ongelmana on anteeksiantoperusteen olemassaolo. Tässä tapauksessa kysymykseen saattoi tulla vain pätevä aihe -peruste. Vähemmistö haki tälle termille sisältöä preklusion tarkoituksesta, asian käsittelyn keskittämisestä. Vähemmistö katsoi, ettei keskittämistavoite vaarantunut. Perusteluja voitaneen lukea siitä näkökulmasta, että suosiolahja on ennakkoperinnön kääntöpuoli. Kun kyse ei ollut ennakkoperinnöstä, siitä tässä tapauksessa seurasi automaattisesti, että kyse oli suosiolahjasta. Vähemmistön perustelu viittaa lähinnä tarkoituksenmukaisuuteen ja prosessiekonomiseen näkökulmaan: prosessi pysyi samana. Tätä täydensi kohtuullisuusperusteeseen viittaava materiaalisesti väärän tuomion välttämistavoite. – Nämä perustelut ovat sinänsä järkeenkäyviä, mutta lain sanamuodon pohjalta niitä voidaan arvostella.

Myös esittelijää materiaalisesti väärän tuomion antaminen ilmeisesti askarrutti. Kun tätä kysymystä oli lainvalmistelussa pohdittu, eikä sille annettu sijaa anteeksiantoperusteena kuin eräänä tekijänä muiden joukos-

¹¹² Ks. *Virolainen* LM 2000 s. 1167–1168.

sa,¹¹³ tämä näkökohta jäi tärkeämmän näkökohdan alle. Se oli kantajapuolen tarkoituksellista toimintaa. He olivat valinneet sen, mille korteilla he pelasivat. Seitsemän vuotta myöhäisemmässä tapauksessa *KKO 2006:54* tälle annettiin ratkaiseva merkitys. – Ymmärrän esittelijänkin kantaa hyvin, varsinkin sellaisessa tapauksessa, jossa kantajien asiamiehen vastuuvakuutus on kunnossa. Perimmäinen virhe koko jutussa oli taitamaton, jutun juridiikkaa huonosti osaava asianajo.

Säännöksien tulkintamenetelmien kannalta voi tehdä sen havainnon, että enemmistö tulkitse oikeustositseikan käsitettä melko käsitelainopillisesti¹¹⁴, kysymystä lähemmin erittelemättä ja materiaalistamatta kallistuen oikeustositseikan suppeaan tulkintaan. Vähemmistö ja esittelijä olivat tältä osin ahkerampia. Vähemmistön tulkinta anteeksiantoperusteiden osalta oli funktionaalista ja hyvin ymmärtävää sekä perustelut monipuolisia.

7 LOPPUARVIOINTIA

Vaikuttaa siltä, että sekä asianajat että tuomarit vierastavat edelleen jo 20 vuotta kaikissa oikeusasteissa voimassa ollutta preklusiota. Asianajajia arveluttaa preklusion ansamaisuus ja tuomarit karttavat mielellään tekemästä preklusiosta johtuvaa aineellisesti väärää tuomiota.¹¹⁵ Tuoreessa oikeuskirjallisuudessa kannat ovat edelleen ristiriitaisia. *Vaitoja* on väitöskirjassaan katsonut preklusion tarpeettomaksi; hän väittää, että ilman sitä tultaisiin toimeen.¹¹⁶ *Saranpää* on puolestaan katsonut, että uusi lakimiespolvi voisi olla kypsä soveltamaan tiukempaakin preklusiota, jossa myös todistusteemat prekludoituisivat.¹¹⁷ Omat kokemukseni sekä asianajan alalta että tuomarinpöydän takaa puoltavat preklusiota ja mieluummin sen tiukentamista kuin siitä luopumista. Olennainen ongelma suomalaisessa oikeudenkäynnissä on huono juridinen osaaminen. Aineellista ja menettelyllistä oikeutta osataan huonosti. Välillä näyttää siltä, että juttuja ei osata eikä aina edes välitetä ajaa eikä ratkaista juridiikka edellä.¹¹⁸ Poikkeukset ilahduttavat aina. Vain hyvä koulutus voi parantaa osaamista pysy-

¹¹³ Ks. HE 15/1990 vp, s. 126; anteeksiantoperustetta koskeva viittaus koskee todistepreklusiota.

¹¹⁴ Ks. *Virolainen* LM 2000 s. 1166.

¹¹⁵ Ks. esim. *Virolainen* 1999 s. 137 ss. ja *Sippo – Välimaa* 2003 s. 226 ss.

¹¹⁶ Ks. *Vaitoja* 2014, 489

¹¹⁷ Ks. *Saranpää* DL 2014 s. 719; ks. myös *Huovila* 2015 s. 324.

¹¹⁸ Ks. esitelämäni ”Miten siviilijuttua pitäisi ajaa KKO:ssa ja sitä ennen”, Korkeimman oikeuden asianajajapäivänä 9.11.2012, saatavilla <http://www.kko.fi>.

vämmin, mutta koulutuksen pitää olla jatkuvaa.¹¹⁹ Mutta preklusiotakin tarvitaan. Se on juridiikan elinikäisessä opettelussa tarpeellinen keppi, ”lukkarin meriruokoinen jykevä sauva”.

---

¹¹⁹ Ks. *Huovila* 2015 s. 339–340.

LÄHTEET

- Boman, Robert*: Om åberopande och åberopsbörda i dispositiva tvistemål. Stockholm: P.A. Norstedt & Söners Förlag 1964.
- Ekelöf, Per Olof – Boman, Robert*: Rättegång II. Åttonde upplagan. Norstedts 1996.
- Ekelöf, Per Olof – Edelstam, Henrik – Pauli, Mikael*: Rättegång V. Åttonde upplagan. Stockholm: Norstedts 2011.
- Ellilä, Tauno*: Hovioikeusmenettely ja oikeudenkäynnin uudistus. Helsinki: SLY 1971.
- Ellilä, Tauno*: Korkein oikeus muutoksenhakuasteena. Nykytilasta lainuudistuksiin. Helsinki: SLY 1973.
- Frände, Dan*: Finsk straffprocessrätt. Helsinki: Edita 2009.
- Helin, Markku*: Lainoppi ja metafysiikka. Helsinki: SLY 1988.
- Helin, Markku*: Institutionaaliset tosiasiat. Teoksessa *Encyclopædia iuridica fennica VII. Oikeuden yleistieteet*. Helsinki: SLY 1999.
- Huovila, Mika*: Ajatuksia prosessioikeuden ajallisuudesta – Miksi jotkut prosessinormit juurtuvat hitaasti lainkäyttöön? Teoksessa *Petteri Korhonen – Timo Saranpää (toim.), Isännän ääni – Juhlakirja Erkki Kustaa Rintala 1935–31/5–2015*. Helsinki: Talentum Pro 2015 s. 323–341.
- Hupli, Tuomas*: Konkurssitakaisinsaanti oikeudenkäyntinä. Helsinki: WSOYpro 2006.
- Jokela, Antti*: Hovioikeusmenettely. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum 2010.
- Jokela, Antti*: Pääkäsitely, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III. Helsinki: Talentum 2015.
- Jokela, Marjut – Kartio, Leena – Ojanen, Ilmari*: Maakaari, 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum 2010.
- Kaisto, Janne*: Kanne, vaatimistaakka ja aineellinen varallisuus oikeus. *Business Law Forum* 2010, s. 145–224.
- Kaisto, Janne – Lohi, Tapani*: Johdatus varallisuus oikeuteen, 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum 2013.
- Koskelo, Pauliine*: Tuomarin ja asianajajan tehtävät ja vastuu EY-oikeuden huomioon ottamisessa kansallisessa lainkäytössä. Teoksessa *Heidi Kaila – Elina Pirjatanniemi – Markku Suksi (toim. / red.), Yksilön oikeusasema Euroopan unionissa. Juhlakirja Allan Rosas. Individens rättsställning inom Europeiska unionen. Festskrift Allan Rosas. Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi*: Turku, Åbo 2008 s. 623–635.
- Koulu, Risto*: KKO 2015:51 – Todistelu patenttiriidassa. Teoksessa *Pekka Timonen (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein I 2015 s. 456–458*.
- Lappalainen, Juha*: Siviiliprosessioikeus I. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus 1995.
- Lappalainen, Juha*: Siviiliprosessioikeus II. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus 2001.
- Lappalainen, Juha*: Rikoksen rakenne prosessioikeuden näkökulmasta. Teoksessa *Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Juhlajulkaisu Antti Jokela 60 vuotta*. Turku: Turun yliopisto 2004 s. 147–167.
- Lappalainen, Juha*: Asianosaiset siviiliprosessissa. Teoksessa *Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos*. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 401–415 (Lappalainen Asianosaiset 2012).

- Lappalainen, Juha:* Kanne ja vastine siviiliprosessissa. Teoksessa Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 497–532 (Lappalainen Kanne 2012).
- Lappalainen, Juha:* Siviilijutun käsittely. Teoksessa Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 963–1034 (Lappalainen Käsittely 2012).
- Lappalainen, Juha:* Tuomioistuinten toimivalta siviiliasioissa. Teoksessa Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 293–386 (Lappalainen Toimivalta 2012).
- Lappalainen, Juha:* Yleistä todistelusta. Teoksessa Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 587–620 (Lappalainen Todistelusta 2012).
- Leppänen, Tatu:* Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta. Helsinki: SLY 1998.
- Lindell, Bengt:* Processuel preklusion. Stockholm: Norstedts 1993.
- Lindell, Bengt:* Civilprocessen – rättegång samt skiljeförfarandet och medling. Tredje upplagan. Uppsala: Iustus förlag 2012.
- Linna, Tuula:* Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum 2012.
- Linna, Tuula:* Kanteenmuutoskielto, preklusio ja oikeusvoima – prosessioikeuden klassikoita. LM 2015 s. 339–366.
- Miettinen, Martti:* Prejudikaattidispenssistä valituslupaan. Teoksessa Korkein oikeus 60 vuotta – Högsta domstolen 60 år. Helsinki 1979 s. 134–155.
- Modeen, Viking:* Muutoksenhakuoikeus korkeimpaan oikeuteen. Teoksessa Korkein oikeus 60 vuotta – Högsta domstolen 60 år. Helsinki 1979 s. 55–71.
- Männistö, Jarkko:* Siviiliprosessuaalisen oikeusvoimaopin muutoksesta, sen perusteista ja vaikutuksista. LM 2004 s. 37–48.
- Männistö, Jarkko:* Theory of Preclusion. Helsinki: Ajatuspaja Käräjä Oy 2013.
- Rautio, Jaakko:* KKO 2006:54 – Hovioikeuspreklusio. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein I 2006 s. 385–387 (KKO 2006).
- Rautio, Jaakko:* Hyötykonfiskaatiokanne. Helsinki: WSOYpro (2006)
- Rautio, Jaakko:* Ylimääräinen muutoksenhaku. Teoksessa Frände, Dan & al.: Prosessioikeus, 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOYPro 2012 s. 1193–1242.
- Salervo, Paavo:* Muutoksenhakumenettelystä korkeimmassa oikeudessa vuoden 1979 lainmuutoksen mukaan. Teoksessa Korkein oikeus 60 vuotta – Högsta domstolen 60 år. Helsinki 1979.
- Saranpää, Timo:* Teemapreklusiosta dispositiivisessa riita-asiaissa. DL 2014, s. 699–720.
- Savola, Pekka:* Hylätään selvästi perusteettomana – Tuomioistuimen tutkimisvallasta erityisesti kuluttaja-asioissa. LM 2016 s. 53–76.
- Sippo, Jukka – Välimaa, Asko:* Siviiliprosessin muutetut säännökset. Helsinki: Talentum 2003.
- Tapanila, Antti:* Tuomarin esteellisyys. Helsinki: SLY 2007.
- Tirkkonen, Tauno:* Suomen siviiliprosessioikeus II. Toinen uudistettu painos, toim. Jouko Halila. Porvoo 1977.

Vaitoja, Jari: Väittämistaakka, tuomarin kyselyvelvollisuus ja pakottavaan yksityisoikeudelliseen sääntelyyn perustuvien vaatimuksien tutkiminen siviiliprosessissa. Helsinki: SLY 2014.

Virolainen, Jyrki: Lainkäyttö. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus Oy 1995.

Virolainen, Jyrki: Uusi alioikeusprosessi riita-asioissa – ongelmakohtia käytännön valossa. DL 1995 s. 329–378.

Virolainen, Jyrki: Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta Leppänen, Tatu, Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta. LM 1999 s. 115–141.

Virolainen, Jyrki: Väittämistaakasta vieläkin vähäsen. LM 2000 s. 1155–1169.

Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi: Rikosprosessin perusteet. Rikosprosessioikeus I. Helsinki: WSOY 2003.

Welamsson, Lars – Munck, Johan: Processen i hovrätt och högsta domstolen. Rättegång VI. Fjärde upplagan. Stockholm: Norstedts 2011.

Wrede, R. A.: Finlands gällande civilprocessrätt. Andra bandet, fjärde upplaga, red. av O.Hj. Granfelt. Tammerfors 1943.

Lainvalmistelutyöt

HE 112/1953 vp muutoksenhakua korkeimmassa oikeudessa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 3/1954 vp muutoksenhakua korkeimmassa oikeudessa koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

HE 106/1978 vp muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen koskevien säännösten uudistamisesta.

HE 15/1990 vp riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 32/2001 vp oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsitellyä sekä hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta.

HE 137/2015 vp ulosottokaaren ja velan vanhentumisesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta.

LaVM 3/2016 vp ulosottokaaren ja velan vanhentumisesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta.

LYHENTEET

HTL laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

HoTL laki holhoustoimesta 442/1999

IL isyyslaki 11/2015

PK perintökaari 40/1965

TKSL tiekuljetussopimuslaki 345/1979

TakSL laki takaisinsaannista konkurssipesään 58/1991

TSL työsopimuslaki 55/2001

VanhL laki velan vanhentumista 728/2003

OIKEUSTAPAUKSET

KKO 1952 I 14
KKO 1995:215
KKO 1996:135
KKO 1999:63
KKO 1999:91
KKO 2001:77
KKO 2001:136
KKO 2002:100
KKO 2003:4
KKO 2003:55
KKO 2004:11
KKO 2005:69
KKO 2006:54
KKO 2009:89
KKO 2010:36
KKO 19.10.2012 (R2011/812)
KKO 2012:109
KKO 2013:23
KKO 2014:6
KKO 2015:28
KKO 2015:51
KKO 2015:60
KKO 2015:64 (S2013/569)
KKO 2015:80
KKO 2016:33 (S2015/289)
KKO 2016:34

ABOUT PRECLUSION IN THE SUPREME COURT OF FINLAND

This article is concerned with preclusion within a trial in contrast to preclusion between legal proceedings. Rules on preclusion before the Supreme Court can be found in Code of Judicial Procedure section 30 paragraph 7. According to this section the main rule on preclusion is as follows: a party may not introduce new facts or evidence on the case in proceedings before the Supreme Court. An exemption to this rule are acceptable excuses.

The article aims to examine the scope of application of preclusion and acceptable excuses in particular via case law by the Supreme Court with special emphasis on the Courts proceedings. The article is divided into seven sections. The main focus will be placed on scope of application of preclusion in section 3, 4 and 5, which are concerned with specifying, categorising and analysing acceptable excuses. Prior to this, it is necessary to examine briefly the function/purpose of preclusion and its connection to other legal concepts close to it (section 1) and general questions on interpretation of preclusion regulation (section 2). The article seeks to summarise the main rules in section 6 and final analysis (section 7).

Preclusion is applied in the Supreme Court in all cases which require leave to appeal. Though preclusion applies to both civil and criminal cases, the principle of judicial investigation provides that in criminal proceedings the scope of preclusion is narrow on the defendant of a criminal case. Preclusion does not apply in matters which the Court of Appeal deals with as a first instance. Further, in relation to extraordinary rights of appeal, specific preclusion re regulation may apply in addition to Code of Judicial Procedure section 30 paragraph 7.

Preclusion applies on facts which are facts in law. In practice applying preclusion is limited mostly by the fact that it is not applied to judicial definition or facts which are evidentiary facts. Preclusion on evidence only applies to means of evidence and not the themes of evidence.

Acceptable excuses on preclusion can be present, should a party give probable reasons that he was not able to introduce fact or evidence previously or that the party had a justified reason for the omission. The following matters will be examined in detail as acceptable excuses on preclusion: change of the judicial situation during a trial, change of procedural status by a party, procedural fault by tribunal and an error by a party. The influence of fact and evidence on the functions of judicial procedure as well as on the outcome of a case and the opinion of the

opposing party on whether they approve the introduced fact or evidence will be examined as supplemental grounds on discretion. In assessing the acceptability of excuses it is essential to evaluate whether the party seeking acceptance has complied with the proceedings in a flawless and thorough manner.

In its previous case law the Supreme Court has mostly decided the issue of acceptable excuse by focusing on only one ground. However, in the recent cases grounds have become more diverse in a way that reasons for decision have also been given by considering several contradicting grounds.